

2015 m. Nr. 4.(628) LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS INFORMACINIS LEIDINYS

Leidžiamas nuo 1989 metų

ISSN 1392-4478

LŽTA ATSTOVAUJA:

Tarptautinei Žmogaus Teisių Gynimo Federacijų Lygai
FIDH (būstinė Paryžiuje)
www.fidh.org

Europos Žmogaus Teisių Asociacijai
AEDH (būstinė Paryžiuje)
www.eu.org

Tarptautinei Helsinkio Žmogaus Teisių Federacijai
IHF (reformuojama)
www.ihf-hr.org

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centrui
www.lzta.lt

Asociacijos steigėjai:

Egidijus BIČKAUSKAS
(teisėninkas, Kovo -11-tosios Akto signataras)

Vytautas BUDNIKAS
(„Pozicijos“ vyr. redaktorius)

Antanas BURĄČAS
(LMA akademikas)

Stasys BUŠKEVIČIUS
(politikas)

Arimantas DUMČIUS
(habil. dr., profesorius, LR Seimo narys)

Stanislovas DOBROVOLSKIS
(kunigas, vienuolis)

Bronius GENZELIS
(profesorius, Kovo11-tosios Akto signataras)

Romas GUDAITIS
(rašytojas, Kovo11-tosios Akto signataras)

Egidijus KLUMBYS
(gydytojas, Kovo11-tosios Akto signataras, LR Seimo narys)

Bronius KUTAVIČIUS
(kompozitorius)

Justinas MARCINKEVIČIUS
(rašytojas, poetas)

Vytautas MARTINKUS
(rašytojas)

Algimantas NASVYTIS
(architektas)

Kęstutis LAPINSKAS
(LR Konstitucinio Teismo pirmininkas 2008-2011 metais, Kovo11-tosios Akto signataras)

Juozas OLEKAS
(gydytojas, LR Seimo narys)

Viktoras PETKUS
(Lietuvos Helsinkio grupės steigėjas)

Juras POŽELA
(akademikas)

Pranas RACIŪNAS
(kunigas, vienuolis)

Kazimieras UOKA
(Kovo -11-tosios Akto signataras)

Stasys UOSIS
(habil. dr., profesorius)

Svarbiausi žmogaus teisių pažeidimai Lietuvoje 7 p.

Teisė (ne)žinoti..... 13 p.

Valdininkai meta iššūkį Seimui 15 p.

Pragiedruliai šeimai..... 18 p.

Šeima ir valstybė (rezoliucija)..... 19 p.

ŽMONIŲ SKURDINIMAS – DIDŽIAUSIAS JŲ TEISIŲ PAŽEIDIMAS

Gruodžio 16 d. Seimo spaudos konferencijų salėje buvo paminėta Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo deklaracijos ir pirmosios oficialios žmogaus teisių gynimo organizacijos įsteigimo Lietuvoje – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos – 26-erių metų sukaktis.

Konferencijoje dalyvavo Deklaracijos signatarai: Seimo narys profesorius Arimantas Dumčius, Krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, LMA akademikas, profesorius, Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys ir pirmasis Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos (LŽTGA) pirmininkas Antanas Buračas, Lietuvos žmogaus teisių asociacijos (LŽTA) komiteto narys, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras, profesorius, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras Bronius Genzelis,

Iš kairės į dešinę Deklaracijos signatarai V.Budnikas, A.Buračas, B.Genzelis, A.Dumčius

LŽTA pirmininkas, „Pozicijos“ vyr. redaktorius Vytautas Budnikas, Seimo nariai profesorius Povilas Gylys, Rytas Kupčinskas, Petras Gražulis bei kiti. Taip pat LŽTA komiteto nariai medicinos mokslų daktaras, profesorius Alvydas Pauliukevičius, Lietuvos Helsinkio grupės narys, buvęs disidentas Stasys Stungurys, LŽTGA pirmininkas, socialinių mokslų daktaras Romuladas Povilaitis, Lietuvos vartotojų teisių gynimo federacijos prezidentė Alvita Armanavičienė ir kiti.

Seimo narys prof. A. Dumčius sveikindamas su praėjusia Tarptautine žmogaus teisių diena užsiminė, jog į iškilmingą posėdį Seime gruodžio 10 d. nebuvo pakviesti Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo deklaracijos ir pirmosios oficialiosios žmogaus teisių gynimo organizacijos signatarai, nes minėtas posėdis labiau buvo skirtas ne Tarptautinei žmogaus teisių dienai, o Seimo žmogaus teisių komiteto veiklos 25 – osioms metinėms paminėti. Jis atkreipė dėmesį, kad visuomenėje ir Seime vyrauja skirtingi požiūriai į žmogaus teises. Strasbūre Lietuvai nepavyko įrodyti, kad pokariu vyko rezistencinė kova. Tai mūsų teisininkų nusikaltimas, jie nesugebėjo arba nenorėjo pateikti tarptautiniam teismui svarių įrodymų apie vykusią rezis-

tenciją, o jų apstu knygose „Lietuva ir žmogaus teisės“ (I ir II knygos), - daugybė dokumentų liudija apie šimtus tūstančių ištremtųjų ir išvežtųjų į lagerius.

Nepaisant gerų poslinkių (krašto gynybai skiriama vis daugiau lėšų, didėja pensijos ir išmokos tremtiniams, atlyginimai švietimo darbuotojams), A. Dumčiaus nuomone, nyksta Lietuvos intelektinis potencialas, žmonės skursta ir emigruoja.

Konferencijos dalyviai tylios minute pagerbė anapilin išėjusius LŽTGA signatarus Lietuvos Helsinkio grupės steigėją ir ilgametį jos pirmininką, buvusį disidentą Viktorą Petkų, poetą Just. Marcinkevičių, žurnalistą ir nusipelnusią kultūros darbuotoją Tada Tesecką, kunigus Stanislovą Dobrovolskį (Tėvą Stanislovą) ir Petrą Račiūną.

Buvęs pirmasis LŽTGA pirmininkas LMA akademikas A. Buračas kalbėjo apie skurdą. Pagal žmonių pragyvenimo lygį Lietuva atsidūrė paskutinėse Europos Sąjungos valstybių gretose. Akademikas atkreipė dėmesį, kad Europos žmogaus teisių asociacija dėl didėjančio skurdo kreipėsi į visas ES institucijas, pažymėdama, jog greta politinių ir pilietinių teisių ypatingą svarbą įgauna žmonių socialinės teisės. Pasaulyje didėja socialinė atskirtis: turtingieji sparčiai turtėja, o dauguma planetos gyventojų skursta. Beje, ir Davoso forume buvo akcentuojama didėjanti žmonių socialinė diferenciacija ir skurdas. Lietuvoje apie socialines problemas taip pat daug kalbama, bet jos nesprenžiamos. Anot akademiko, tai valdančiųjų demagogija. Turtingieji moka neproporcingai mažus pajamų mokesčius palyginti su kitais Lietuvos piliečiais. Kai kurie milijonieriai moka tik 1 proc. dydžio mokesčius nuo gaunamų pajamų. Tuo tarpu likusieji Lietuvos gyventojai-21 proc. dydžio pajamų mokesčių.

A.Buračas palygino 1990 m. įsteigtos pirmosios žmogaus teisių organizacijos problemas su šiandieninėmis. Tuo metu šalyje buvo skurdas. Tačiau naujai įsteigta žmogaus teisių organizacijai teko grumtis ne tik su juo, bet ir dalyvauti Lietuvos valstybingumo įtvirtinime, nepri-

Iš kairės į dešinę B.Genzelis, A.Dumčius ir J.Olekas

Deklaracijos signatarai B. Genzelis ir J. Olekas

klausomos valstybės teisinės sistemos kūrimo, politinių kalinių rehabilitavimo, žemės nuosavybės atstatyme ir kitokių materialinių teisių atkūrimo. Vėliau „pridygo“ šimtai žmogaus teisių organizacijų. Jos mažai kam žinomos, nes dauguma jų naudojami Europos struktūrinių ir kitokių fondų parama, „gamina“ niekam nereikalingus popierius.

LŽTA pirmininkas V. Budnikas patikslino Lietuvoje veikiančių nevyriausybinių organizacijų skaičių. Mat jų ne dešimtys, o per 16 tūkst. Tar jų daug tokių, kurios neva rūpinasi žmogaus teisėmis. Bet tos teisės realiai neginamos. Iškreipiamas netgi pats žmogaus teisių turinys. Pvz., akivaizdu, kad didžiausi žmogaus teisių pažeidimai yra didėjantis skurdas ir gyventojų socialinė atskirtis. Lietuva skendi alkoholizmo liūne, - pirmaujame Europoje. O savižudybėmis pirmaujame pasaulyje. Mus pagrįstai vadina savižudžių tauta. Gal todėl iš Lietuvos žmonės bėga – oficialiais duomenimis jau emigravo 825 tūkst. gyventojų. Skurdas, socialinė atskirtis ir socialinė įtampa nuolat didėja. Bet valdžia ir toliau pataikauja kapitalui, leidžia nevaržomai veikti lupikautojams. Pvz., dėl greitųjų kreditų žmonės praranda paskutinį būstą ir netgi žudosi. Greitųjų kreditų reklama Estijoje draudžiama, o Lietuvoje ji plačiai paplitusi. Tai akivaizdus žmonių skurdinimo ir socialinės atskirties didinimo politikos pavyzdys. Kas trečia Lietuvos šeima gyvena ties skruodo riba arba žemiau jos. Iš šešių šimtų tūkstančių Lietuvos vaikų bemaž penktadalis gyvena skurdo sąlygomis, neturdami galimybių tinkamai augti ir vystytis. Tačiau Seime nuolat svarstomi Vaiko teisių pagrindų įstatymo projektai (juos teikia socialdemokratų ir liberalų frakcijos), kuriuose siūloma iš tėvų atimti netinkamai prižiūrimus vaikus. Regis, absurdiška, visuotinio skurdo sąlygomis reikalauti iš tėvų sudaryti vaikams tinkamas sąlygas augti ir tobulėti. Deja, tai tikrovė.

Valdžios atstovai didžiuojasi, kad sparčiai auga šalies BVP (bendrasis vidaus produktas). Bet LŽTA nuomone, ne valstybės pajamų dydis, o teisingas pajamų paskirstymas lemia visuomenės gerovę.

Atkreipdamas dėmesį į Europos žmogaus teisių asociacijos (AEDH) raginimą, V. Budnikas perskaitė Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro (LŽTKC) vienijamų visuomeninių organizacijų pareiškimą Prezidentei, Seimui ir Vyriausybei, kuriame kviečiama žmogaus tei-

sėms Lietuvoje gražinti jų tiktąjį turinį. (žr. 7 p.).

Deklaracijos signataras profesorius B. Genzelis kalboje pabrėžė, kad šalies įstatymai nėra blogi. Bet jų vykdytojai ir prižiūrėtojai įstatymų turinio nepaiso. Jo nuomone, valdžia atstovauja išimtinai verslininkų teisėms. Jie įsigėdę, gali atleisti žmogų iš darbo, sumokėti arba nesumokėti jam atlyginimą - tai priklauso išimtinai nuo jų geros valios. Verslininkai puikuoja prabanga, jaučia savo visagalybę, o dauguma gyventojų vargsta, vos išgali pragyventi iš savo pajamų. Štai toji liberalizmo pergalė! Tačiau liberalų nereikia kaltinti. Tai jų doktrina. Bet, anot Vytauto Radžvilo ir Algirdo Degučio, reikia žinoti, kad liberalai yra pavojingesni už bolševikus ir jų reikia saugotis. Didžiausia bėda, kad ir kitos politinės partijos remia liberalizmo idėjas. Šių idėjų pasekmė – dėl mažų atlyginimų masiškai iš šalies emigruojantys žmonės. Pasiteiravus, kaip daugelis jų jaučiasi emigracijoje (Vakaruose), kone visi tvirtina pasijutę pilnaverčiais žmonėmis, nes tose šalyse bent jau valdininkai nesityčioja iš jų, kaip tyčiojamasi iš žmonių Lietuvoje.

Seimo narys profesorius P. Gylys pritarė B. Genzeliui, pažymėdamas, kad visuomenėje egzistuoja dvi žmonių grupės: vieni mąsto rinkos fundamentalizmo ir individualizmo pasaulėžiūros kategorijomis, kiti – holistiškai arba sistemiškai. Žmogaus teisės yra sisteminio mąstymo kategorija. Jos apima saugumą, gerovę, galimybę išgyventi ir t.t. Deja, Lietuvoje išsivyravo individualistinė pasaulėžiūra, labai daug prisidėjusi prie visuotinio skurdo, gyventojų atskirties didinimo ir ištisių žmonių grupių degradavimo. Ši pasaulėžiūra negatyviai paveikė ir žmogaus teisių turinį, nes žmogaus teisių sistemą veikia ne tik organizaciniai, politiniai, bet ir pasaulėžiūriniai dalykai.

Deklaracijos signataras, Krašto apsaugos ministras J. Olekas nesutiko su kai kurių prelegentų nuomone. Jis apgailestavo, kad daugelio iš pasirašiusių Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo deklaraciją jau nebėra. Pasidžiaugė, kad po 26 -erių metų vėl atsirado proga susitikti, pabendrauti ir pakalbėti apie tas pačias idėjas. Jis pasveikino susirinkusius su praėjusia Tarptautine žmogaus teisių diena ir pasidžiaugė veiklą, kuri buvo pradėta prieš 26 -erius metus. Džiugina pasiekimai, kad šiandien Lietuvos jaunuoliai, išskyrus tam tikras išimtis, jau gali atlikti karinę tarnybą savo tėvynėje. Jis nesutiko su kai

LŽTGA pirmininkas R. Povilaitis

kuriais LŽTKC pareiškimo argumentais. Jo nuomone, išvardintos problemos spręstinos, o kai kuriuos pareiškimo teiginius reikėtų patikslinti.

Lietuvos Helsinkio grupės narys, buvęs disidentas S. Stungurys prisiminė, kad jo pogandinė veikla prasidėjo dar paauglystėje (1942-1944 m.), kai dviračiu iš Kauno į Vilnių gabendavo draudžiamą pogrindžio spaudą. Ir vėliau, studijuodamas, jis dirbo pogrindinį darbą. „Nelaukėme jokio atpildo. Supratome, kad žmonės negali būti beteisiai. Kovojome už tautiškumą ir teisingumą. Tuo metu rezistentai leido savo žurnalą „Tautos atmintis“. Išleista 15 šio žurnalo numerių. Deja, nepriklausomybės metais jo neliuko.“

LŽTGA pirmininkas dr. R. Povilaitis akcentavo žmonių teisę į saugumą, kurią pažeidžia skurdas ir socialinė atskirtis. Jo nuomone, sunku išgyventi labai jauniems, pasiligojusiems žmonėms, daugiavaikėms šeimoms. Šiuo metu prie skurdo ribos artėja ir aukštųjų mokyklų darbuotojų gyvenimo sąlygos. Visuomenė supriešinta. Stiprėja žmonių politinė, informacinė, kultūrinė atskirtis. Pastebimas valdančiojo elito manipuliavimas jėgos struktūromis, teisėtvara, informacija ir kt. Įsivyroja nepotizmas, atskirų verslo ir informacijos grupių susilieėjimas su valdžia, kuri imituoja ES demokratinį modelį, tačiau savo veiksmais primena netolimą sovietinę praeitį. Tai pavojinga visuomenei.

V. Budnikas paaikškino, kad gyventojų skurdas ir jų socialinė atskirtis nuo šiol taps nuolatinė Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro darbotvarkės tema. Jis dar kartą akcentavo, kad BVP nėra visuomenės gerovės matavimo rodiklis. Šiandien sparčiai augančia gerove džiaugtis gali vos 1 proc. turtingųjų, o likę 99 proc. gyventojų tokio pakilaus džiaugsmo nejaučia. Todėl teisingumo siekis turi tapti ne tik LŽTKC, bet ir visų žmogaus teisių organizacijų pirmaeilium uždaviniu.

Vartotojų gynimo teisių gynimo atstovė A. Armanavičienė pritarė nuomonei, kad Seimo nariai nepateisina visuomenės lūkesčių. Pats faktas, kad praėjusią savaitę Seime Tarptautinę žmogaus teisių dieną paminėjo viena grupė žmonių, o po kelių dienų jau kita, daug ką pasako. Prieš keletą dienų vykusiame žmogaus teisių dienos minėjime kalbėta tik apie vaikų teises, lygias galimybes ir

kt. O šiandien girdime kalbas apie visuotinį skurdą, emigraciją, socialinę atskirtį, alkoholizmą. Vadinasi, tuose pačiuose Seimo rūmuose vyrauja du skirtingi žmogaus teisių padėties vertinimai. Tai rodo didelį mūsų visuomenės susiskaldymą. Nėra vienybės. Žmonės „balsuoja“ bėgdami iš Lietuvos. Tai mūsų vidaus saugumo problema, susijusi su valdžios lojalumu savo bendruomenei. Kasmet netenkame po 20-30 tūks. žmonių. Todėl reikia ne kosmetinių pataisymų, o esminių sprendimų.

Iškilingam minėjimui baigiantis Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo deklaracijos signatarai įsiamžino bendroje nuotraukoje.

Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo deklaracijos signatarai.

Konferencijos nuoroda:

http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_ivairus.sp_konf?p_data_nuo=2015+12+16&p_data_iki=&p_s=+%FEmogaus+teis

**LIETUVOS VISUOTINIŲ
ŽMOGAUS TEISIŲ
GYNIMO INICIATYVINĖS
GRUPĖS
DEKLARACIJA
(1989-ieji metai)**

Vadovaujantis Suvienytųjų Nacijų Organizacijos 1948 metais priimtos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos principais bei Helsinkyje 1975 metais įvykusio saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo nuostatomis daugelyje pasaulio šalių, taip pat ir Lietuvoje, įvairiais laikotarpiais pradėjo kurtis šių nutarimų įgyvendinimo tikrinimo grupės.

Deja, mūsų krašte jos tada buvo persekiojamos, o aktyviausi kovotojai už žmogaus teises nukentėjo, jiems teko palikti Tėvynę, net atsidurti teisiamųjų suole.

Šiandien su pagarba minėdami juos visus, didžiai vertindami jų drąsą bei pasiaukojimą ir remdamiesi Lietuvos gyventojų nuostata siekti Respublikos ekonominio

Lietuvos Helsinkio grupės narys S. Stungurys ir LŽTA komiteto narys prof. A. Pauliukevičius (kairėje)

ir politinio savarankiškumo bei nepriklausomybės, jų ryžtu sukurti teisinę valstybę, atsižvelgdami į tai, kad Lietuvos gyventojai nepatenkinti esama teisine situacija Respublikoje ir administracinio komandinio valdymo sistema, išugdžiusia baimę, pragmatinį požiūrį į žmogų kaip į darbo jėgą, įstūmusią šimtus tūkstančių Lietuvos gyventojų į skurdą, girtavimą, pagimdžiusia korupciją ir protekcionizmą daugelyje valstybės valdžios, valdymo ir ūkinių organų, mokymo ir mokslo įstaigų, turėdami mintyse tai, kad didėja organizuotas nusikalstamumas, tebenaikinamos nacionalinės kultūros vertybės, neleistinai lėtai sprendžiamos gyventojų socialinės problemos, o nepatenkinamas valstybės institucijų funkcionavimas destruktvyviai veikia žmonių sąmonę ir negali užtikrinti įstatymais deklaruojamų piliečių teisių bei laisvių, manome, kad neatidėliojant būtina suvienyti teisininkų, mokslininkų, kūrybinių darbuotojų ir visų Lietuvos gyventojų pastangas teisingumui ir dorai gyvenime įtvirtinti, nes be to neįmanomas nepriklausomos Lietuvos siekimas.

Mūsų įsitikinimu šiuo metu būtina organizuota aktyvi visuomeninė kontrolė, siekianti, kad:

Valstybės valdžios, valdymo, ūkiniai organai ir organizacijos užtikrintų lygias visų Lietuvos piliečių teises politinėje, ekonominėje, socialinėje ir kultūros srityse nepriklausomai nuo žmogaus lyties ir jo kalbos, religijos, tautinės ar socialinės kilmės;

Būtų išgyvendintas žmogaus išnaudojimas, žeminimas, neteisėtas laisvės atėmimas ar apribojimas ir baudimas;

Nepriklausomai nuo visuomeninės ir tarnybinės padėties visi vienodai atsakytų prieš įstatymus ir būtų jų ginami;

Nebūtų savivaliavimo, neteisėto turto paėmimo, neįstatyminio atleidimo iš darbo, materialinės ir kitokios žalos žmonėms padarymo, visiems būtų užtikrinta privačios, kooperatinės, kolektyvinės nuosavybės apsauga;

Kiekvienas Lietuvos pilietis turėtų lygias teises dalyvauti valstybės valdyme, galėtų būti priimtas į valstybinę tarnybą;

Kiekvienas Lietuvos pilietis turėtų garantuotą teisę į darbą ir laisvą jo pasirinkimą nepriklausomai nuo tautybės, lyties ir religinių įsitikinimų;

Kiekvienam Lietuvos piliečiui būtų garantuotas atlyginimas, laiduojantis deramą jo paties ir jo šeimos egzistavimą, niekas neatsidurtų už skurdo ribos, visiems būtų garantuotas minimalus pragyvenimo lygis, užtikrinta teisė į aprūpinimą nedarbo, ligos, invalidumo ir kitais atvejais, netekus pragyvenimo lėšų dėl nepriklausomų nuo nedarbingojo aplinkybių;

Kiekvienas pilietis turėtų teisę į mokslą, kad mokslas būtų visiems prieinamas;

Visiems, be jokių išlygų, būtų užtikrinta meninės ir mokslinės kūrybos laisvė, žmogaus dvasinės saviraiškos įvairovė;

Kiekvienas Lietuvos pilietis atliktų pareigas visuomenei, o valstybė užtikrintų savo piliečių teises ir laisves;

Kiekviename kolektyve, kaime, mieste, administraciniame rajone galėtų laisvai kurtis žmogaus teisių gynimo grupės, su kuriomis esame pasirengę nuoširdžiausiai bendradarbiauti, taip pat pasirengę palaikyti ryšius su kitomis žmogaus teises ginančiomis organizacijomis.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo iniciatyvinė grupė tikisi sujungti visas šioje sferoje iki šiol veikusias visuomenines jėgas Lietuvoje: Helsinkio grupės, LP sąjūdžio žmogaus teisių gynimo ir kitų visuomeninių iniciatyvų narius, atlikusius sunkią pažangos jėgų konsolidacijos ir pilietinių teisių gynimo veiklą sunkiais antidemokratinio slogučio bei stagnacijos metais. Mes tikimės, kad plečiama konstituciniais parlamentinės veiklos būdais ši veikla užtikrins dar svaresnius rezultatus, tęsdama labai svarbias jau anksčiau pradėtas kryptis ir integruodama naujas.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės nariai:

E. Bičkauskas
E. BIČKAUSKAS

A. Dumčius
A. DUMČIUS

K. Lapinskas
K. LAPINSKAS

V. Petkus
V. PETKUS

A. Bubnelis
A. BUBNELIS

B. Genzelis
B. GENZELIS

J. Marcinkevičius
J. MARCINKEVIČIUS

J. Požela
J. POŽELA

V. Budnikas
V. BUDNIKAS

R. Gudaitis
R. GUDAITIS

V. Martinkus
V. MARTINKUS

Pr. Račiūnas
PR. RAČIŪNAS

A. Buračas
A. BURAS

E. Klumbys
E. KLUMBYS

A. Nasvytis
A. NASVYTIS

J. T. Tešėckas
J. T. TEŠECKAS

K. Uoka
K. UOKA

B. Kutavčius
B. KUTAVČIUS

J. Olekas
J. OLEKAS

St. Uosis
ST. UOSIS

Levas Stanislovas
ST. DOBROVOLSKIS

St. Buškevičius
ST. BUŠKEVIČIUS

DECLARATION OF THE LITHUANIAN INITIATIVE GROUP FOR THE PROTECTION OF UNIVERSAL HUMAN RIGHTS

Conforming to the principles laid down in the Universal Human Rights Declaration adopted by the UNO in 1948 as well as to the provisions of the Conference on Security and Cooperation in Europe held in Helsinki in 1975, groups for checking the implementation of the resolutions were set up in different countries of the world, including Lithuania.

Such groups in Lithuania, however, were persecuted, the most active fighters for human rights suffered for their convictions, were forced to leave their homeland or found themselves in the dock.

In commemoration of their feats, as well as expressing great appreciation for their courage and self-sacrifice, supporting the ambition of the Lithuanian residents to seek economic and political self-dependence and sovereignty, backing their determination to build a lawful Lithuanian State, taking into account the unsatisfactory legal situation and the administrative-command way of ruling in the Republic, which gave rise to fear, pragmatical treatment of man as labour force what resulted in thousands peoples poverty, alcoholism, corruption and protectionism in many State power, governing, economic, educational and scientific institutions, having in mind increasing criminality, devastation of national cultural valuables, inadmissible slow solution of residents' social problems, ineffective functioning of State institutions which are unable to ensure civil rights and freedoms set forth in laws, and therefore having a destructive influence on man's consciousness, we think it is of primary importance to im-

mediately unite efforts of lawyers, scientists, creative workers and of all Lithuanian residents for consolidating justice and morals in Lithuania, since strive for independence would be impossible without that.

Currently it is important to organize an active public control aiming at:

ensurance by the State power, governing and economic bodies of equal rights for all Lithuanian citizens in political, economic, social and cultural spheres of life, irrespective of sex, language, religion, national and social origin,

doing away with man's exploitation, humiliation, illegal deprivation or restriction of liberty and punishment,

equal responsibility for ones actions against laws irrespective of social or official status as well as equal protection by laws,

getting rid of self-will, illegal property deprivation, unlawful dismissals, commitment of material and other damage,

ensurance of private, cooperative and collective property protection,

equal rights for every Lithuanian resident to participate in governing of the State, to take State offices,

ensurance of the right to work and of free choice of an occupation, irrespective of nationality, sex, religious beliefs,

ensurance of a fair remuneration sufficient for a decent standard of living for themselves and their families, of a minimal subsistence level, protection against occurrence below the verge of poverty, ensurance of the right

to social maintenance in case of unemployment, sickness, disability, loss of resources for living due to uncontrollable by the incapable for work circumstances,

especial care and assistance by the State for maternity and infancy,

right to vocational training as well as its accesability for every citizen,

unconditional ensurance of freedom for artistic, scientific creation, diversity of man's spiritual self-expression,

ensurance of the Lithuanian citizens' fulfillment of their duties to the State, whilst safeguarding by the State its citizens' rights and duties,

freely setting up of human rights protection groups in any association, country, city, administrative region.

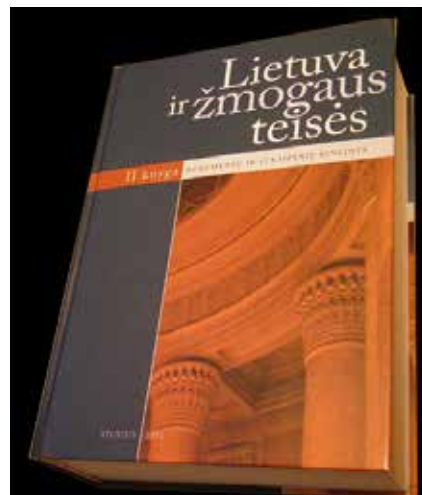
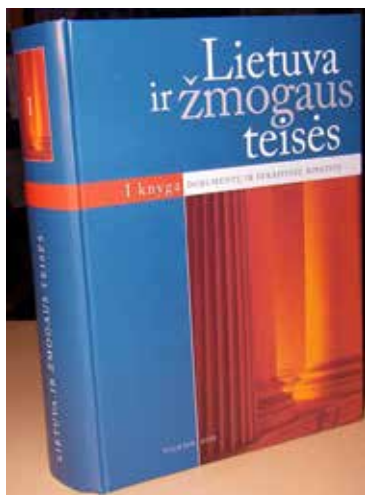
The Initiative group is ready to cooperate with other human rights protection organizations as well as to maintain fruitful cooperation with similar organizations.

The Initiative group hopes to unite all social powers having worked in this field, including the Lithuanian Helsinki group, members of Sąjūdis popular movement and representatives of other social initiatives having done an assiduous work in consolidating progressive forces and protecting human rights during hard anti-democratic oppression and stagnation times. We believe such activities being expanded by constitutional-parlamentic ways of action, integrating the earlier policies with the new ones, will result in greater achievements.

Members of the Lithuanian Initiative Group for the Protection of Human Rights.

<i>E. Bickauskas</i> E. BICKAUSKAS	<i>A. Dumčius</i> A. DUMČIUS	<i>K. Lapinskas</i> K. LAPINSKAS	<i>V. Petkus</i> V. PETKUS
<i>A. Bubnelis</i> A. BUBNELIS	<i>B. Genzelis</i> B. GENZELIS	<i>G. Marcinkevičius</i> G. MARCINKEVIČIUS	<i>J. Požela</i> J. POŽELA
<i>V. Budnikas</i> V. BUDNIKAS	<i>R. Gudaitis</i> R. GUDAITIS	<i>V. Martinkus</i> V. MARTINKUS	<i>Pr. Racionas</i> PR. RACIONAS
<i>A. Buracas</i> A. BURACAS	<i>E. Klumbys</i> E. KLUMBYS	<i>A. Nasvytis</i> A. NASVYTIS	<i>J. Teseckas</i> J. TESECKAS
<i>K. Uoka</i> K. UOKA	<i>B. Kutavicius</i> B. KUTAVIČIUS	<i>J. Olerkas</i> J. OLERKAS	<i>St. Uosis</i> ST. UOSIS

Išleistos “LIETUVA IR ŽMOGAUS TEISĖS” I ir II knygos

Lietuvos žmogaus teisių asociacija 2008 m. išleido “Lietuva ir žmogaus teisės” I knyga, 2010 m. - “Lietuva ir žmogaus teisės” II knygą (<http://lzta.lt/category/lietuva-ir-zmogaus-teises/>). Šiose knygose skelbiama iki Lietuvos nepriklausomybės ir po jos paskelbimo per du dešimtmečius (iki 2010 m.) sukaupta medžiaga apie žmogaus teisių judėjimą Lietuvoje. Šiuo metu rengiama “Lietuva ir žmogaus teisės” III knyga, kurioje medžiaga apie žmogaus teises Lietuvoje apima laikotarpį nuo 2010-ųjų iki 2015 -ųjų metų.

**Lietuvos Respublikos Prezidentei J.E. Daliai Grybauskaitei
Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos Respublikos Finansų ministerijai
Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai
Lietuvos profesinėms sąjungoms
Lietuvos nevyriausybinių organizacijų tarybai
Žiniasklaidai**

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOORDINAVIMO CENTRO PAREIŠKIMAS

Dėl svarbiausių žmogaus teisių pažeidimų Lietuvoje

2015 m. gruodžio 15 d.
Vilnius

Minėdama Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos sukakties dieną Europos žmogaus teisių asociacija (AEDH) kreipėsi į Europos Sąjungos institucijas ir nacionalines žmogaus teisių organizacijas. Kreipimesi pabrėžiama, kad žmogaus teisės yra visuotinės ir nedalomos, kad pilietinės ir politinės teisės nėra svarbesnės už ekonomines ir socialines teises, kad ES valstybėse sparčiai didėja atskirtis tarp turtingųjų ir vargšų, jose yra dešimtys milijonų bedarbių, milijonams europiečių šiuo metu grėšia skurdas.

AEDH kreipimesi pabrėžia, kad skurdas ir socialinė atskirtis yra esminiai žmogaus teisių pažeidimai, skatinantys išnaudojimą, rasizmą, ksenofobiją, populizmą. Skurdas pažeidžia pamatines žmogaus teises, kurios įtvirtintos Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, t.y. teisę gyventi oriai, nebūti niekinamam, naudotis visomis teisėmis ir turėti lygias galimybes.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija (AEDH narė) ir Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras, reaguodami į AEDH raginimą ginti prigimtines žmonių teises – teisę į orumą, laisvos asmenybės vystymuisi būtinas ekonomines, socialines, politines ir kultūrinės bei kitas teises,

PAREIŠKIAME:

šiuo metu kas trečia Lietuvos šeima gyvena ties skurdo riba arba žemiau jos;
 dėl skurdo ir socialinės atskirties Lietuvoje plinta narkomanija ir alkoholizmas, daugėja savižudybių, yra šeimos, daugėja vaikų, augančių ne šeimoje arba nepilnoje šeimoje;
 skurdas yra pagrindinė smurto apskritai ir artimoje aplinkoje priežastis;
 dėl skurdo ir socialinės atskirties žmonės masiškai emigruoja iš Lietuvos; statistikos duomenimis, iš šalies jau emigravo beveik 900 tūkst. piliečių.

Įvertinę išvardytąsias socialines opas,

PABRĖŽIAME, kad didėjantis skurdas ir gyventojų socialinė atskirtis Lietuvoje rodo, kad vyksta didžiulis ir nuolatinis žmogaus socialinių teisių pažeidinėjimas, kuriuos valstybės institucijos turi pripažinti ir sutelktomis pajėgomis juos šalinti. Nepakanka reklaminių klipų, jautrių informacinių stendų, labdaros akcijų. Būtina koordinuoti valdžios veiksmus, kad valingos skurdo ir atskirties mažinimo programos vykdymas būtų kasdienėje kiekvienos valstybės institucijos darbotvarkėje.

PAŽYMIME, kad viešojoje erdvėje kai kurie politikai ir nevyriausybinės organizacijos nuolat eskaluoja moksliskai nepagrįstas žmogaus teisių iniciatyvas (eutanazijos įteisinimą, vaikų ankstyvojo lytinio (seksualinio) švietimą, Stambulo konvencijos ratifikavimą ir kt.). Tai yra nesąžiningas būdas nukreipti visuomenės dėmesį nuo svarbiausių žmogaus teisių pažeidimų, dėl kurių vyksta valstybės ir tautos bei visuomenės erozija.

RAGINAME Šalies Vyriausybę įvertinti įsipareigojimus, įrašytus 2014-2020 metų Nacionalinės pažangos programoje (2 prioritetas), kurie nėra tinkamai vykdomi (gyventojų socialinės atskirties rizika visuomenėje tik didėja), ir skurdą bei socialinę atskirtį mažinti realiai, o ne deklaratyviai, pvz., tuo pat metu liberalizuojant greitųjų kreditų ir prekybos alkoholiu tvarką. Tik ryžtingi ir akivaizdūs valstybės veiksmai gali būti vertinami kaip tikrosios priemonės siekiant užtikrinti pamatines Lietuvos žmonių teises ir laisves.

Pridedamas Europos žmogaus teisių asociacijos kreipimasis.

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro atstovai:

- Saulius Arlauskas *Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto narys, K. Simonavičiaus universiteto teisės filosofijos profesorius, socialinių mokslų daktaras;*
- Alfonsas Augulis *-Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vicepirmininkas, „Gervėčių“ klubo pirmininkas, Draugijos užsienio lietuviams remti pirmininkas;*
- Antanas Buračas *-LMA akademikas, profesorius, Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys;*
- Vytautas Budnikas *-Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas, „Pozicijos“ vyr. redaktorius;*
- Bronius Genzelis *-Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto narys, habilituotas humanitarinių mokslų daktaras, profesorius, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras;*
- Petras Grėbliuskas *-Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto narys, teisininkas;*
- Vladas Kančauskas *-Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto narys, dailininkas, skulptorius;*
- Stasys Kaušinis *-Piliečių gynimo paramos fondo direktorius, Lietuvos Helsinkio grupės narys;*
- Jūratė Markevičienė *-Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto narė, kultūros antropologė, paveldosaugos specialistė, tarptautinė kultūros paveldo ekspertė – ICOMOS narė;*
- Alvydas Pauliukevičius *-Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto narys, medicinos mokslų daktaras, profesorius;*
- Romualdas Povilaitis *-Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas, docentas, humanitarinių mokslų daktaras;*
- Krescencijus Stoškus *-Nepartinio demokratinio judėjimo (NDJ) pirmininkas, Lietuvos kultūros kongreso pirmininkas, filosofas, humanitarinių mokslų daktaras;*
- Stasys Stungurys *-Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto narys, Lietuvos Helsinkio grupės narys, buvęs disidentas.*

Poverty is not a situation, it is a denial of rights!

Brussels, 10 December 2015

Statistics prove it: there are still as many poor in the European Union as there have always been. In one of its latest press releases, Eurostat stated that 120 million people in 2014 were **living in poverty** and / or social exclusion. This means: a quarter of the population! One has to recognise the importance of this number that should have enjoyed the widest possible publicity.

Not only this was not the case, but the official communication of the EU on the matter is that things get better and that we are on the right path. The European Association for the Defense of Human Rights (AEDH), which organised a study seminar on poverty in November, its reality and the words that are being used to express it¹, is astonished to see the extent to which it is possible to deny this reality. While there are some internal variations, the essential observation is that the percentage of people concerned has been the same for almost 8 years now.

It was at that time that the "Europe 2020" strategy was put in place that aims at reducing the number of poor people by 20% by the year 2020. In the opinion of AEDH this objective is incorrect, as it comes down to saying that a certain poverty rate is acceptable. But AEDH also argues that poverty is not primarily an individual state, but above all the result of the orientation of economic policies.

The Europe 2020 strategy has failed and although one might wish that the institutions, Commission and Council, fiercely attached to the evaluation of results, draw the consequences and put an end to austerity policies, to the draconian control of States under the memorandum, to budget control and the weakening of social protection and public services. Alas, this is not the case! According to Eurostat, among the objectives of the 2020 strategy, not only two of them see no improvement, but are also in decline: the employment rate and the risk of social exclusion.

Today, on the anniversary of the adoption of the Universal Declaration of Human Rights, AEDH recalls that rights are universal and indivisible. Economic and social rights have the same value as civic and political rights. Not accepting this means once again taking them as secondary.

AEDH calls on the EU to change a losing policy that leads to serious violations of human rights.

Contact:

Dominique Guibert, chairman

AEDH, European Association for the Defence of Human Rights
33, rue de la Caserne. B-1000 Bruxelles
Tél : +32(0)25112100 Fax : +32(0)25113200 Email : info@aedh.eu

The European Association for the Defence of Human Rights (Association Européenne pour la défense des Droits de l'Homme -AEDH) consists of associations and leagues defending human rights in the countries of the European Union. For more information, visit <http://www.aedh.eu/?lang=en>.

¹ For a report of the seminar, see <http://www.aedh.eu/Report-Seminar-AEDH-on-poverty-16.html>

VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ ATSAKYMAI DĖL SVARBIAUSIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ PAŽEIDIMŲ

Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Lietuvos Žmogaus teisių koordinavimo centrui

2016-01-08 Nr. (25.3-34) SD - 109

Kopija:

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau - Ministerija), vykdydama Ministro Pirmininko pavedimą, informantą Vyriausybės kanclerio 2015 m. gruodžio 28 d. rezoliucija Nr. 17-4473, išnagrinėjo Lietuvos Žmogaus teisių koordinavimo centro pareiškimą dėl svarbiausių žmogaus teisių pažeidimų Lietuvoje. Teikiame informaciją.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2014 m. **žemiau skurdo rizikos ribos (241 euras) gyveno 19,1 proc. gyventojų**. Atsigaunant Lietuvos ekonomikai po pasaulinės finansinės krizės, skurdo rizikos lygis turi tendenciją mažėti (sumažėjo 1,5 procentinio punkto, lyginant su 2013 m.). Priešinga tendencija išryškėjo septyniolikoje valstybių narių, todėl skurdo rizikos lygis Europos Sąjungos lygmeniu 2014 m. išaugo iki 17,2 proc. (padidėjo 0,6 proc. punkto, lyginant su 2013 m.).

Eurostato duomenimis, skurdo rizikos ir socialinės atskirties lygis Lietuvoje 2014 m. buvo 27,3 procento. Rodiklis apima asmenis, patiriančius skurdo rizikos lygį, arba asmenis, patiriančius didelį materialinį nepriteklių ar gyvenančius labai mažo darbo intensyvumo namų ūkiuose.

Pritariame išreikštai nuomoni, kad skurdo ir socialinės atskirties problema yra daugialypė ir tampriai susijusi su daugeliu kitų socialinių problemų - emigracija, alkoholizmu, narkomanija, savivžudybėmis. Sutinkame, kad būtina stiprinti bendradarbiavimą ir koordinuoti tiek valstybinių institucijų, tiek nevyriausybinių organizacijų, tiek verslo, tiek akademikų ir visos visuomenės veiksmus, siekiant kovoti su skurdo ir socialinės atskirties problema.

Pažymime, kad siekiant koordinuotai, aprėpiant kuo daugiau veiklos sričių, didinti socialinę įtrauktį 2013 m. buvo patvirtintas vienas svarbiausių strateginių dokumentų - Socialinės įtraukties didinimo 2014—2020 m. veiksmų planas (toliau - Planas).

Planas atitinka priimtą nacionalinį skurdo ir socialinės atskirties mažinimo tikslą, įtvirtintą Nacionalinėje reformų darbotvarkėje, - iki 2020 m. sumažinti patiriančių skurdą ar socialinę atskirtį asmenų skaičių ne mažiau kaip 170 tūkst. Lietuva sėkmingai įgyvendina priimtą įsipareigojimą. Nuo 2008 m. iki 2014 m. patiriančių skurdą ar socialinę atskirtį asmenų skaičius sumažėjo 106 tūkst. nuo 910 tūkst. (2008 m.) iki 804 tūkst. (2014 m.).

Plano tikslai atitinka 2012 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1482 patvirtintos „2014-2020 metų nacionalinės pažangos programos“ (toliau - Pažangos programa) 2 prioriteto „Veikli ir solidari visuomenė“ 2.1 tikslo „Didinti gyventojų gerovę ir socialinę aprėptį“ uždavinius.

Plano įgyvendinimą pastoviai stebi ir vertina sudaryta Socialinės įtraukties didinimo 2014—2020 m. veiksmų plano įgyvendinimo stebėsenos grupė. Planas ir jo įgyvendinimo ataskaita už 2014 m. patalpintas Ministerijos interneto svetainėje: <http://www.socmin.lt/lt/veikla/koncepcijos-strategijos.html> ir

<http://www.socmin.lt/lt/ataskaitos/nacionaliniu-dokumentu-i-gyvendinimo/soc-itraukties-didinimo-ataskaitos.html>.

Dėl socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų. Socialinės rizikos šeima - šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja prieš juos psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui. Socialinės rizikos šeima laikoma ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta laikinoji globa (rūpyba).

Nuo 2006 m. liepos mėn. Vaikų teisių apsaugos skyriai (toliau -VTAS) veda socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitą (toliau - Apskaita).

2014 m. gruodžio 31 d. duomenimis, iš viso **Apskaitoje buvo 9930 socialinės rizikos šeimų**, kuriose augo **19668 nepilnamečiai vaikai**. Per 2014 m. į **Apskaitą įrašyta 1661 socialinės rizikos šeima**, kurioje augo **2825 vaikai**. Pastaraisiais metais socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų skaičius kito neženkiai, tačiau 2014 m. pastebimas didžiausias šeimų mažėjimas per pastaruosius penkerius metus (2011 m. - 300 socialinės rizikos šeimų sumažėjo, 2012 m. -215, 2013 m. - 154, 2014 m. - 305).

Pokyti gali lemti kasmet mažėjantis bendras gyventojų skaičius. Taip pat kasmet stiprinamas ir gerinamas socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis, pavyzdžiui, 2014 m. Ministerija papildomai įsteigė 83 socialinių darbuotojų, darbui su socialinės rizikos šeimomis, pareigybes.

Kaip ir ankstesniais metais, paslaugas ne tik vaikui, bet ir šeimai aktyviai teikia vaikų dienos centrai (toliau - VDC). 2014 m. finansuota 220 projektų (2013 m. - 203, 2012 m. - 175, 2011 m. - 176). Per 2014 m. 6568 vaikams (2013 m. - 6274, 2012 m. - 5011) buvo suteiktos dienos socialinės priežiūros paslaugos VDC, o viename VDC vidutiniškai per mėnesį paslaugos buvo suteiktos 26 įvairaus amžiaus vaikams.

2014 m. projektų vykdytojų akiratyje buvo 4273 šeimos.

Pažymėtina, kad pusei visų 2014 m. Ministerijos finansuotų dienos socialinės priežiūros paslaugų vaikui ir šeimai teikimui VDC projektų papildomai finansavimą skyrė ir savivaldybių administracijos. Tačiau remiantis 2014 m. Tarnybos organizuotų vaiko gerovės srityje dirbančių specialistų susitikimų savivaldybėse metu gauta informacija, **savivaldybėse trūksta VDC teikiamų paslaugų vaikams, augantiems socialinės rizikos šeimose.** Pažymėtina, kad dauguma savivaldybėse įsteigtų VDC veikia miestuose, rajonų centruose bei didesniuose miesteliuose. Taigi **jie yra sunkiai pasiekiami vaikams iš atokesnių vietovių**, todėl problema dėl vaikų ribotų galimybių lankyti tokius centrus išlieka aktuali.

Dėl lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimo aktualijų

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai iš esmės atitinka Europos Sąjungos teisės aktų ir Lietuvos Respublikos ratifikuotų tarptautinių sutarčių nuostatas dėl nediskriminavimo.

Lietuvoje galioja du specialieji antidiskriminaciniai įstatymai - Lygių galimybių įstatymas bei Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas.

Ministerija 2011-2015 metais organizavo Nevalstybinių organizacijų, ginančių žmogaus teises, veiklos **projektų atrankos konkursą**, kurio tikslas - atrinkti projektus, kuriuos įgyvendinant buvo siekiama didinti toleranciją, ugdyti pagarbą žmogui, mažinti diskriminacijos apraiškas ir dirbti lygių galimybių užtikrinimo srityje. Nuo 2014 m. **Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba kartu su Nacionaliniu lygybės ir įvairovės forumu organizuoja** Nacionalinius lygybės ir įvairovės **apdovanojimus**, kurių metu Lietuvoje apdovanojami labiausiai Lietuvoje lygybės idėjas skatinę asmenys ir organizacijos.

Dėl neįgaliųjų socialinės integracijos

Parengta nauja Nacionalinė neįgaliųjų socialinės integracijos programa 2013-2019 metams. 2015 m. pradžioje mūsų šalyje **netekto darbingumo pensijos buvo mokamos 253,4 tūkst. gyventojų**, palyginti su 2014 m., šis skaičius beveik nepakito.

Neįgaliųjų socialinė integracija, jų gyvenimo visuomenėje kokybė užtikrinama tokiomis priemonėmis kaip užimtumo skatinimas (**kasmet įdarbinama subsidijuojant per 900 asmenų, įsteigiama per 140 darbo vietų, nusiunčiama dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse per 2850 asmenų, veikia 66 neįgaliųjų įmonės**), profesinės reabilitacijos paslaugų teikimas (**kasmet profesinės reabilitacijos programą baigia apie 600 asmenų** ir daugiau nei pusė jų sėkmingai įsidarbina), būsto pritaikymas (**kasmet pritaikoma per 270 būstų**), tikslinių kompensacijų mokėjimas (**kasmet kompensacijas gauna per 120 tūkst. asmenų**), neįgalių studentų rėmimas (**kasmet finansinė parama suteikiama per 930 neįgaliųjų**), aprūpinimas techninės pagalbos priemonėmis (**kasmet aprūpinama per 34 tūkst. asmenų**), tolerancijos skatinimas. Finansuojami neįgaliųjų integracijai skirti socialinės reabilitacijos paslaugų bendruomenėje projektai (**kasmet finansuojami 60 savivaldybių administracijų per 400 konkurso būdu atrinkti projektai, naudą gauna per 33 tūkst. asmenų**), asociacijų veiklos rėmimo projektai (kasmet finansuojami per 26 konkurso būdu atrinkti projektai).

Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kartu su institucijomis pagal jų kompetenciją administracinių duomenų pagrindu kasmet rengia ir skelbia (užimtumo, socialinės apsaugos, sveikatos apsaugos, švietimo, sporto ir kultūros ir kt. srityse) rodiklių, apibūdinančių neįgaliųjų socialinę integraciją, sąrašą.

Ministerija dėkoja Lietuvos Žmogaus teisių koordinavimo centrui už išsakytas mintis šeimos, skurdo, socialinės atskirties mažinimo klausimais, į kurias bus atkreiptas dėmesys rengiant skurdo lygio vertinimo tyrimus, stiprinat bendradarbiavimą tarp įvairių institucijų bei nevyriausybinių organizacijų, sprendžiant skurdo ir socialinės atskirties problemas Lietuvoje.

Pagarbiai

Viceministras Algirdas Šešelgis

Rita Zilnienė, tel. 2664 221, el. p. rita.zilniene@socmin.lt

Vaida Budzevičienė, tel. 2664 263, el. p. vaida.budzineviciene@socmin.lt

Asta Šidlauskienė, tel. 2668 139, el. p. asta.sidlauskiene@socmin.lt

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centrai

Laisvės pr. 60-302 Vilnius

2016 01 08 Nr. SR -494

Švietimo ir mokslo ministerija išnagrinėjo Jūsų pareiškimą dėl svarbiausių žmogaus teisių pažeidimų Lietuvoje, kuriame pabrėžiama, kad didėjantis skurdas ir auganti gyventojų socialinė atskirtis yra svarbiausi žmogaus teisių pažeidimai Lietuvoje.

Sudarytas planas

Pažymime, kad Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. AI-588 yra patvirtintas Socialinės įtraukties didinimo 2014-2020 m. veiksmų planas. Socialinės įtraukties didinimo 2014-2020 m. veiksmų plano (toliau - Įtraukties didinimo veiksmų planas) paskirtis - konsoliduojant socialinius partnerius, suinteresuotus asmenis ir socialines grupes, 2014-2020 m. laikotarpiu didinti gyventojų gerovę ir socialinę įtrauktį, mažinant skurdą ir socialinius bei ekonominius skirtumus tarp gyventojų, užtikrinant visiems lygias galimybes.

Numatyti tikslai

Įtraukties didinimo veiksmų plane nustatyti šie tikslai: siekti vaiko ir šeimos gerovės, stiprinti ir saugoti visuomenės sveikatą; didinti labiausiai nuo darbo rinkos nutolusių asmenų paskatas ir galimybes dalyvauti įgyvendinant aktyvios įtraukties priemones; užtikrinti gyventojų pajamų apsaugos sistemos finansinį stabilumą; gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę ir didinti viešųjų paslaugų prieinamumą.

Įtraukties didinimo veiksmų plano priemonių plane Švietimo ir mokslo ministerija pagal kompetenciją yra numačiusi šias priemones: įgyvendinti Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2013-2017 metų programą, įteisinti ir įgyvendinti neformalaus ugdymo finansavimo principą - „pinigai kiekvienam vaikui“, remti neformalaus ugdymo inovacijas, tęstinumą ir partnerystę su vietos bendruomene, verslu, viešuoju bei privačiuoju sektoriumi, patvirtinti ir įgyvendinti Vaikų ir jaunimo socializacijos veiksmų planą, apimančią vasaros poilsio organizavimą, vaikų užimtumą kitų atostogų metu, sudaryti galimybes ugdymo, kultūros institucijoms kartu su NVO, privačiuoju sektoriumi organizuoti dienos stovyklas vaikų atostogų metu socialinės partnerystės ar klasterystės pagrindu, patvirtinti ir įgyvendinti veiksmų planą, numatantį inkluzinio ugdymo prieinamumo didinimą, kokybiškos kompleksinės švietimo pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams ir jų šeimoms teikimą, iškritusiųjų ar anksti palikusiųjų mokyklą įtraukties didinimą, gestų kalbos vartojimo plėtrą ir kt.

Įgyvendinta

Pažymime, kad numatytos priemonės yra nuosekliai ir sistemiškai įgyvendinamos, pavyzdžiui: 2015 m. neformaliojo vaikų švietimo prieinamumui ir plėtrai spalio - gruodžio mėnesiais skirta **3,24 mln. eurų**. 2015 m. rugpjūčio 10 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-883 patvirtintas neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašas. Įdiegus šį finansavimo mechanizmą, **šalyje atsirado 2235 naujos neformaliojo vaikų švietimo programos, kurias įgyvendino 955 teikėjai**. Programose **dalyvavo per 58 000 mokinių**, t. y. dalyvaujančiųjų apimtis padidėjo 17 procentų.

2015 m. organizuotas neformaliojo vaikų švietimo finansavimo projektų konkursas, **finansuoti 28 projektai**. Patvirtintas ir vykdomas Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkluzinio ugdymo plėtros 2014-2016 metų veiksmų planas, 2000-2015 m. mokykloms **buvo perduoti 739 geltonieji autobusai**, kasmet organizuojamas Vaikų ir jaunimo socializacijos projektų finansavimo ir organizavimo projektų konkursas, kuriame dalyvauja viešosios įstaigos, asociacijos ir nevyriausybines organizacijos, taip pat mokyklos, turinčios patirties įgyvendinti neformaliojo vaikų švietimo veiklas regioniniu ir nacionaliniu lygiu.

Įstatymo pataisa

Švietimo ir mokslo ministerija parengė Švietimo įstatymo pataisą dėl privalomo priešmokyklinio ugdymo, kuris trunka vienerius metus iki mokyklos. Vyriausybė pritarė jo įteisinimui nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. Privalomo priešmokyklinio ugdymo tikslas - visiems vaikams, nepriklausomai nuo jų šeimų socialinio, ekonominio, kalbinio, kultūrinio konteksto, sudaryti sąlygas pasirengti sėkmingam mokymuisi pirmoje klasėje.

2016 m. privalomo priešmokyklinio ugdymo įteisinimui (priešmokyklinuko krepšeliui) **numatyta papildomai skirti 1 448 000 eurų**.

ES struktūriniai fondai

Planuojant ES struktūrinių fondų finansuojamo II etapo veiklas, numatyta skirti lėšų edukacinių erdvių modernizavimui bendrojo ugdymo mokyklose ir ikimokyklinių įstaigų erdvių atnaujinimui, taip pat planuojama inicijuoti veiklas, kurios tęstų iniciatyvas, skatinančias diegti inovatyvius priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelius.

Specialusis ugdymas

2015 m. parengtas Kompleksiškai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokyklų (centrų) ir vaikų socializacijos centrų veiklos kokybės gerinimo 2015-2017 m. tarpinstitucinio veiksmų planas, kuriuo siekiama tobulinti ir plėtoti kompleksiskai teikiamą švietimo pagalbą, socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas (toliau - kompleksiskai teikiama pagalba) vaikams nuo gimimo iki 18 m. (turintiems didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių - iki 21 metų) ir jų tėvams (globėjams, rūpintojams) kuo arčiau gyvenamosios vietos, tobulinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymą, vaiko mi-

nimalios ir vidutinės priežiūros sistemą, mažinti socialinę atskirtį ir iškritimo iš švietimo sistemos riziką. Siekiant profesinio mokymo atitikties darbo rinkos poreikiams, nuo 2012 m. iki 2015 m. pabaigos profesinio **mokymo įstaigose atidaryti 42 sektoriniai praktinio mokymo centrai**, kuriuose mokiniai mokosi praktiškai dirbti.

Švietimo ir mokslo viceministrė Natalja Istomina

Ligita Čeledinienė, 2191256

LIETUVOS NVO TARYBA

Gruodžio 1 d. įvyko eilinis Lietuvos nevyriausybinų organizacijų tarybos posėdis. Tarybos nariai tarėsi dėl vyresnio amžiaus asmenų motyvavimo ir savanoriškos veiklos skatinimo 2016–2020 m. veiksmų plano, kurį pristatė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) atstovas Tomas Milevičius. Jį apsvarsčiusi, Nevyriausybinių organizacijų (NVO) taryba nusprendė parengti raštą SADM su prašymu veiksmų plane patikslinti reikalavimus partneriams dėl numatytų veiklų įgyvendinimo rengiant finansavimo konkurso nuostatus.

Tarybos nariai aptarė Labdaros ir paramos įstatymo pataisų projektą. Jį pristatė NVO teisės instituto atstovė, kuri turėjo parengusi ir NVO tarybos rašto projektą, adresuotą Lietuvos Respublikos Prezidentūrai, Lietuvos Respublikos Seimui bei Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Svarstymo metu NVO tarybos rašto projektui nepritarė.

Taip pat aptarta Viešųjų paslaugų perdavimo nevyriausybinėms organizacijoms būklė Lietuvoje ir ateities galimybės. Apie tai dalyvius informavo Vidaus reikalų ministerijos atstovė Dalia Masaitienė ir NVO informacijos ir paramos centro direktorius Martinas Žaltauskas. Jų nuomone, viešųjų paslaugų perdavimo nevyriausybinėms organizacijoms įgyvendinimo eiga yra nepatenkinama. Tam pritartė ir kiti tarybos nariai. Nutarta viename iš būsimų NNO tarybos posėdžių šį klausimą svarstyti pakartotinai.

Tarybos pirmininkas Ramūnas Navickas priminė, jog Tarybos nariai dar gali teikti pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo pakeitimo ar papildymo.

Posėdžio metu tokį pasiūlymą Tarybai įteikė joss nariai Ignas Stankovičius ir Krescencijus Stoškus.

Tarybos narys Kr. Stoškus pasiūlė paraginti Vyriausybės kanceliariją išversti į lietuvių kalbą 2007 m. spalio 10 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto patvirtintų rekomendacijų valstybėms narėms dėl nevyriausybinių organizacijų teisinio statuso Europoje (CM/REC (2007) 14) aiškinamąsias rekomendacijas. Šiam siūlymui Tarybos nariai vienbalsiai pritarė.

„Pozicijos“ inf.

ŠEIMOS KONSTITUCINĖS TEISĖS

TEISĖ (NE)ŽINOTI

Pernai liepos mėnesį Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje Oliari ir t.t. prieš Italiją paskelbė, jog Italija pažeidė Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 8 straipsnį (teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą) nesuteikdama jokio teisinio pripažinimo tos pačios lyties poroms ir pasisakė apie valstybės „pozityvią pareigą“ teisiškai sureguliuoti tos pačios lyties porų santykius. Nepaisant to, kad pareiškėjų skundai iš dalies buvo patenkinti, Strasbūro teismas sprendime vis dėlto pripažino, jog Konvencijos 12 straipsnis neįpareigoja Italijos Vyriausybės pripažinti tos pačios lyties asmenų santuokų (192 p.). Taigi teisė formuoti šeimos politiką teisė palikta nacionalinėms valstybėms.

JT konvencija

Kiek anksčiau (liepos 1 d.) istoriniame balsavime Jungtinių Tautų (JT) Žmogaus teisių taryba Ženevoje patvirtino rezoliuciją, kviečiančią išsaugoti šeimą.

Šie du savo turiniu tarsi prieštarą dokumentai sulaukė nevienareikšmiško atgarsio. EŽTT sprendimas sustiprino seksualinių mažumų viltis kurti tos pačios lyties as-

menų šeimas, įskaitant ir jų įsivaikinimo teisę. O JT rezoliucija, ginanti šeimas ir vaikus, suteikė vilčių prigimtinei (autentiškai) šeimai šalininkams. Tačiau krito į akis tai, kad žiniasklaida vos ne džiūgaudama paskelbė apie minėtą EŽTT sprendimą, bet vengė netgi užsiminti apie istorinę JT šeimai ginančią rezoliuciją, taip dar kartą primindama visuomenei, jog Konstitucijoje įtvirtinta informacijos laisvė nėra absoliuti. Visuomenei leista žinoti tik tai, ką mano esant reikalinga kraštutinam liberalizmui atstovaujanti žiniasklaida.

Ta proga įstatymų leidėjui ir skaitytojams pateikiame pagrindinius minėtos istorinės JT rezoliucijos teiginius.

Istorinė rezoliucijos reikšmė

Rezoliuciją galima laikyti istorine, nes ji dar kartą patvirtino, kad valstybės turi remti ir ginti visų be išimties žmonių pagrindines teises ir laisves, nelaikant kurios nors išskirtinės visuomenės grupės teisių svarbesnėmis. Joje dar kartą pabrėžiama Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje (16 str.), Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte (23 str.), Tarptautiniame socialinių ir kultūrinių teisių pakte (10 str.) bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje

(38 str.) įtvirtinta nuostata, kad šeima yra valstybės pagrindas, natūrali ir pagrindinė visuomenės ląstelė, kad šeima turi teisę į ypatingą visuomenės ir valstybės apsaugą.

Rezoliucijoje pripažįstama, kad šeima, kaip pagrindinė visuomenės ląstelė, tampa vis labiau pažeidžiama. (8. *Recognizes that the family unit is facing increasing vulnerabilities*).

Už vaikus pirmiausiai atsakinga šeima

Joje daug dėmesio skiriama tėvų ir vaikų santykiams. Pabrėžiama, kad už vaikų apsaugą nuo kūdikystės iki paauglystės pirmiausiai yra atsakinga šeima, kad kultūros pradmenys, vertybės ir visuomenės normos pradedamos diegti būtent šeimoje, todėl šeima yra geriausia aplinka visapusiškam ir harmoningam vaiko asmenybės vystymuisi. Šeima turi pirmumo teisę ir pareigą rūpintis bei saugoti vaikus, kad jie augtų natūralioje aplinkoje, laimės, meilės ir supratimo atmosferoje. Atitinkamai visos institucijos turi gerbti ir remti tėvų bei kitų globėjų pastangas ugdyti ir prižiūrėti vaikus šeimoje. Būtent šią bendrą tėvų atsakomybę ir pareigą JT ragina valstybes stiprinti: šeimai turi būti skiriama svarbiausia apsauga ir pagalba, kad ji galėtų realizuoti savo įsipareigojimus bendruomenei.

Pirmumo teisė - tėvams

Rezoliucija pabrėžia vaiko teisę į mokslą ir švietimą - jis turėtų būti nukreiptas vaiko asmenybei, talentui ugdyti, protiniams ir fiziniams gebėjimus visapusiškai vystyti, kurti vaiko pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, vaiko kultūriniam identitetui, kalbai ir vertybėms stiprinti. Joje pabrėžiama tėvų pirmumo teisė pasirinkti vaiko ugdymo būdą - būtent tėvams tenka pagrindinė atsakomybė už vaiko auklėjimą.

Rezoliucijoje atkreiptas dėmesys į vaikų su negalia teises, taip pat į kartų partnerystę ir solidarumą, siekį stiprinti senelių vaidmenį ugdant vaikaičius - valstybės raginamos skatinti jaunimo ir vyresniosios kartų bendradarbiavimą, remti mokslinius tyrimus, stiprinant šeimų ir bendruomenių gebėjimus rūpintis vyresnio amžiaus šeimos nariais.

Moterų diskriminacija

Rezoliucijoje atkreipiama dėmesys į moterų diskriminaciją, jų socialinę ir ekonominę nelygybę: pripažįstama, kad visame pasaulyje būtent moterys labiausiai rūpinasi šeima, joms tenka pagrindinė ir neproporcinga namų ūkio, buities pareigų bei vaikų priežiūros našta, jos labiausiai yra diskriminuojamos darbo rinkoje.

Rezoliucija primena valstybėms, kad pagal tarptautines žmogaus teisių normas šeimai, kaip natūraliai ir pagrindinei visuomenės grupei, turi būti teikiama veiksminga apsauga ir parama: turi būti kuriama šeimai palanki politika, skiriamas deramas dėmesys šeimos būsto, darbo, sveikatos, socialinės apsaugos ir švietimo programoms, mokesčių, investicijų, užimtumo politikai.

Jungtinės Tautos ragina valstybes teikti pagalbą skurstančioms ir sunkiai gyvenančioms šeimoms, ragina stiprinti valdžios institucijas, kurios atsakingos už šeimos politikos įgyvendinimą, kovai su nedarbu, seksualiniu smurtu,

narkotikais, alkoholizmu, priklausomybės ligomis, kovai su prievarta prieš vaikus, jų atsisakymu ir nepriežiūra. Nevyriausybinės ir bendruomeninės organizacijos raginamos teikti veiksmingesnę pagalbą šeimoms, ypač gyvenančioms skurde.

JT pripažįsta pilietinės visuomenės, mokslinių tyrimų institutų svarbą vystant mokslinių tyrimus ir formuojant šeimos politiką - kviečia valstybes įvertinti šeimos svarbą ir reikšmę visuomenės tvariam vystymuisi. Ragina valstybes kurti į šeimą orientuotą politiką, kompleksiskai įtraukiant ją į nacionalinius vystymo planus ir skatinimo programas.

JT nuolat rūpinsis šeimos teisėmis

JT pabrėžia, kad ir toliau kaups informaciją, domėsis, kaip valstybės įgyvendina įsipareigojimus pagal tarptautines žmogaus teisių normas teikiant apsaugą ir paramą šeimai, kaip natūraliai ir pagrindinei visuomenės ląstelei, - bus rengiama ataskaita apie valstybių vykdomus įsipareigojimus. Ši ataskaita bus teikiama JT Žmogaus teisių tarybos 31-ajai sesijai. Taigi šis klausimas bus nuolatiniame JT darbotvarkėje.

JT rezoliucijos kontekste Lietuvos įstatymų leidėjui derėtų visiškai kitaip pradėti vertinti ir LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyvas. Antai parengtame Vaiko teisių pagrindų įstatymo projekte JT Rezoliucijoje išvardintų nuostatų nėra. Pvz., projekte (28 str.) minima tėvų pirmumo teisė prieš kitus asmenis auginti ir auklėti savo vaikus. Tačiau pašalinta tėvų teisė nevaržomai rūpintis vaikų religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus, jų teisė gauti informaciją apie vaiką, teisė būti išklaustytiems ir dalyvauti priimant sprendimus, susijusius su vaiku. Beje, pastarosios teisės yra įtvirtintos ir Vaiko teisių konvencijoje (14 str.1d.).

Edmundas Laugalis

Seimas nepasidavė vilionėms susilpninti santuokos instituciją

Seimas spalio 13 dienos posėdyje nepritarė Vyriausybės siūlymams pagreitinti santuokos nutraukimą bei Lietuvoje įteisinti partnerystę. Be to, parlamentarai po pateikimo balsavo už partnerystės sąvokos išbraukimą iš Civilinio kodekso, siekiant išspręsti iš to kylančias teisines problemas. Teisingumo ministro Juozo Bernatonio siūlymai, lengvinantys šeimos santykių nutraukimą ir įteisinantys alternatyvias šeimos formas, privertė Seimą rinktis tarp šeimos santykius išsaugoti skatinančių ir kuo greičiau juos nutraukti padedančių nuostatų.

Vienu įstatymų projektų paketu siūlyta supaprastinti santuokos nutraukimo procesą iki notaro lygmens. Iniciatoriaus J. Bernatonio teigimu, toks pokytis reikalingas siekiant sumažinti darbo Lietuvos teismams. Tačiau

santuoka sukuriama teisiniai santykiai yra valstybės ir visuomenės pamatas, o siūloma tvarka ne tik jų nesaugotų, bet ir faktiškai įtvirtintų santuokos nutraukimą kaip prioritetą. Be to, praktiškai visoje Europos Sąjungoje santuokos nutraukimas yra išimtinė teismų kompetencija. Kitų ES valstybių patirtis rodo, kad supaprastinus skyrybų procesą, jų padaugėja. Todėl vienu didžiausių skyrybų skaičiumi pasižymintys Lietuvai tai būtų sprendimas, griaunantis visuomenės stabilumą.

Kitais įstatymų projektais siūlyta Lietuvoje įteisinti vyro ir moters partnerystę. Pasak autorių, ji reikalinga silpniesnio partnerio ir vaikų teisių apsaugai užtikrinti. Šiuo siūlymu būtų siekiama kartu gyvenančius asmenis susieti šeimos teisiniais santykiais be jų pačių aiškiai išreikšto noro, kas sudarytų prielaidas šiurkščiam valstybės kišimuisi į asmenų privatų gyvenimą.

„Partnerystės institucija Lietuvai apskritai nereikalingas, nes vyras ir moteris gali sudaryti santuoką, o registruota partnerystė ją tik dubliuoja. Apsaugai visiškai pakanka bendrai gyvenančių asmenų turinių teisių nustatymo, ką jau dabar leidžia Civilinis kodeksas. Alternatyva santuokai tik sumažintų pačios santuokos svarbą, nepaisant jos viešojo statuso ir teisinių bei moralinių įsipareigojimų. Galiausiai, nors Teisingumo ministerija ir jos šalininkai Seimo salėje bandė apsimesti, kad to nežino, pripažinus partnerystę tik tarp vyro ir moters, Lietuva būtų apskūsta Europos žmogaus teisių teismui (EŽTT) ir pagal esamą jo praktiką priversta pripažinti tos pačios lyties asmenų „šeimas,“ - kritikos partnerystės įteisinimui Lietuvoje negaili parlamentinės grupės „Už šeimą“ pirmininkas Rimantas Jonas Dagys.

Seimas ne tik nepritarė aptartiems įstatymų projektams, bet ir po pateikimo pritarė R. Dagio pristatytam partnerystės sąvokos išbraukimui iš Civilinio Kodekso. Toks sprendimas leistų išspręsti dėl sąvokos paminėjimo dabar su EŽTT kylančias teisines problemas.

2015 m. spalio 14 d., www.propatria.lt

VALDININKAI META IŠŠŪKĪ SEIMUI

Prieš dvejus metus 106 Seimo nariai pateikė Konstitucijos 38 straipsnio pataisą, siūlydami Konstitucijoje aiškiai įtvirtinti, kad šeima sukuriama sudarant santuoką ir kyla iš tėvystės ir motinystės. Lapkričio 25 d., Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete (TTK) vyko klausymai dėl pastarojo straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-1217.

Juos moderavo Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto nariai Julius Sabatauskas (pirmininkas) ir Vilija Aleknaitė-Abramikienė.

Klausymuose iš esmės vyravo dvi nuomonės: valdžios institucijos ir Vyriausybė siūlo nepritari Seimo narių dau-

gumos ketinimams papildyti Konstitucijos 38 str. nuostatas, kurios sustiprintų šeimos ir santuokos apsaugą, neva projektas diskriminuotų kitokias ne santuokos pagrindu sudarytas šeimas, o dauguma (19) visuomenei atstovaujančių nevyriausybinų organizacijų ir Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinų organizacijų (LINVO) koalicija mano, kad tokios Konstitucijos pataisos tik padėtų stiprinti šeimos institutą, kuris yra valstybės pamatas – svarbiausia visuomenės ląstelė.

Beje, panašios nuomonės yra ir mokslininkai. M. Romerio universiteto specialistai mano, jog įstatymo projektą reikėtų tobulinti, o Vytauto Didžiojo universiteto teisės specialistai mano, kad siūlymas papildyti Konstitucijos 38 straipsnį nuostatomis „Šeima sukuriama sudarius santuoką“ ir „Šeima taip pat kyla iš motinystės ir tėvystės“ nesukeltų esminių pokyčių šeimos santykių teisiniame reguliavime, kadangi jos iš esmės atspindi LR Civiliniame kodekse įtvirtintą reguliavimą. Šių nuostatų įtvirtinimas Konstitucijoje apibrėžtų šeimos teisinių santykių atsiradimo prielaidas bei pagrindus.

Vyskupų konferencija: šeimos statusas neturėtų būti primetamas tiems, kurie to nenori

Klausymuose dalyvavęs Vyskupų konferencijos atstovas teisininkas Vygantas Malinauskas pabrėžė, jog šeimos santykiai turi būti pripažįstami tik susituokusiems, tai yra apie šeimos sudarymą deklaravusiems asmenims, o prigimtiniai šeimos santykiai dar gali kilti iš motinystės ir tėvystės. „Pagrindinis klausimas - ar būtų teisinga pripažinti šeimos statusą tiems, kurie gyvena kartu, bet nėra susitarę sukurti šeimos teisinių santykių. Šioje vietoje atsakymas į klausimą aiškus - jei asmenys gyvena kartu, tačiau jie neketina sukurti šeimos teisinių santykių, šeimos statusas jiems neturėtų būti primetamas. Kaip sužinoti, ar asmenys yra apsisprendę sukurti šeimos teisinius santykius? Tai yra įmanoma tik tuo atveju, jei jie tai deklaruoja“

LŽTKC : Valstybė, kuri nesirūpina savo pagrindų apsauga, neturi ateities

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro (LŽTKC) atstovas V. Budnikas pritarė šiai nuomonei, pažymėdamas, kad šeima, kaip visuomenės pagrindas, akcentuojamas įvairiuose tarptautinės teisės dokumentuose (Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje (16 str.), Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte (23 str.) ir kt.), kuriuose nurodoma, jog šeima yra pagrindinė visuomenės ląstelė arba grupė ir turi būti valstybės saugoma, jai turi būti teikiama visokerioji parama. Todėl nekyla abejonių, kad šeima yra visuotinis gėris ir kiekvienos valstybės pagrindas, kurį būtina globoti ir saugoti.

Valstybė, nesirūpinanti savo pagrindų apsauga ir jų stiprinimu, neturi ateities. Valstybė rūpinasi savo mokesčių sistemos stiprinimu, kuri gyvybiškai svarbi jos funkcionavimui, juolab ji negali likti neutrali žmogiškiesiems ištekliams - esminiam valstybės pagrindui, ant kurio pati laikosi. Kitaip tariant, Lietuvos valstybė negali likti neutrali stebėtoja faktų, kurie rodo egzistencinę krizę: iš Lietuvos

emigravo beveik milijonas gyventojų, dėl mažėjančio vaikų gimstamumo sparčiai sensta visuomenė – įvairių prognozių duomenimis, po dešimtmečio Lietuvoje nebus nė trečdalis darbingo amžiaus žmonių dėl natūralaus jų senėjimo. Elementari logika šių faktų akivaizdoje reikalauja atsisakyti stabėtojos vaidmens. Valstybė privalo nedelsdama imtis efektyvių veiksmų, kurie apsaugotų ir sustiprintų jos pagrindą - šeimą.

Civilizuotos valstybės gina santuokos institutą

Kita vertus, tiek tarptautinėje, tiek nacionalinėje teisėje svarbiausiu šeimą, kaip valstybės pagrindą, kuriančiu veiksniu laikomas santuokos institutas. Neatsitiktinai santuoka ir sutuoktiniai Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje nurodomi 8 kartus (16 ir 25 str.). Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte - 10 kartų (14 ir 23 str.). Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje 6 kartus, o Europos Tarybos reglamente (EB) Nr. 2201/2003 minimi 71 kartą.¹

Absoliučią santuokos instituto svarbą šeimai patvirtina ir LR Konstitucinio Teismo doktrina, kuri skelbia, kad „santuoka yra istoriškai susiklostęs šeimos modelis, neabejotinai turintis išskirtinę vertę visuomenės gyvenime, užtikrinantis Tautos ir valstybės gyvybingumą bei istorinį išlikimą“. Taigi nuoseklu ir pagrįsta, kad teisinė, į bendrąjį gėrį orientuota valstybė bei visuomenė turėtų ypač saugoti tai, kas turi išskirtinę vertę visuomenės gyvenime, bei tai, kas užtikrina Tautos ir valstybės gyvybingumą bei istorinį išlikimą. Tačiau nei Konstitucijoje, nei galiojančiuose teisės aktuose nėra normos, kuri įtvirtintų valstybės pareigą saugoti santuoką.

Svarbu tai, kad santuokos būdu kurdami šeimas piliečiai prisiima įsipareigojimus ne tik sau, bet ir visuomenei. Vien dėl to santuoka kuriamos šeimos modelis labiausiai atitinka visuomenės lūkesčius. Todėl pagrįstas yra visuomenės lūkestis, kad valstybė labiau remtų būtent šią žmonių bendro gyvenimo formą, o ne visas formas be išlygų, juolab nebūtų neutrali šeimos formų įvairovės stebėtoja ir derintų savo įstatymus prie bet kurios visuomenės grupės pomėgio.

Civilizuotos Vakarų Europos valstybės tinkamai ir adekvačiai vertina santuokos instituto svarbą šeimai ir valstybei. Pvz., Vengrijos Konstitucinis Teismas yra nustatęs, kad <...platus sutuoktiniams suteiktų teisių ir pareigų spektras neturėtų būti prieinamas asmenims, kurie turi teisę tuoktis, tačiau nusprendė šia teise nepasinaudoti>. (Vengrijos Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 154/2008).

Prancūzijos Respublikos Konstitucinė Taryba taip pat yra pažymėjusi, kad <...santuokos tikslas yra ne tik užtikrinti asmenines, materialines ir tėvų pareigas, bet ir saugoti šeimą.> (Konstitucinės Tarybos 2011 m. liepos 29 d. nutarimas Nr. 2011-155).

Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad <...santuokai suteikiama ypatinga valstybės apsauga, valstybė turi pareigą saugoti ir remti santuoką. [...]Įstatymų

¹ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003, 2003 m. lapkričio 27 d., dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000.

leidžias turi teikti pirmenybę santuokai, o ne kitoms gyvenimo kartu formoms, kaip antai vyro ir moters civilinei partnerystei> (Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo 2007 m. rugsėjo 20 d. nutarimas Nr. 855/06).

Valdininkai klaidina visuomenę ir įstatymų leidėją

Lietuvoje galiojantis teisinis reguliavimas nenumato kitų nei santuoka teisinių pagrindų sukurti visaverčius šeimos teisinius santykius (ne šeiminius) tarp giminytės ryšiais nesusijusių asmenų. Dėl šios priežasties ir negali būti jokių diskriminavimo pagrindų kitokioms šeimos formoms, kurias savo išvadose nurodo Europos departamentas prie Teisingumo ministerijos.

Būtent šios išvados (jas parengė Justina Nasutavičienė ir Karolis Dieninis) klaidina visuomenę ir įstatymų leidėją, nes jose nepagrįstai pabrėžiama, kad papildžius Konstitucijos 38 str. minėtomis nuostatomis, šeimos institutas bus kildinamas iš santuokos arba motinystės ir tėvystės, o kiti visuomeniniai dariniai, kaip antai vaikų neturintys, bet kartu gyvenantys ir bendrą ūkį vedantys sugyventiniai, nors dabar gali būti pripažįstami šeima, neteks tokio statuso.

Visų pirma šių išvadų autoriai prieštarauja patys sau. Jie nurodo, kad sugyventiniai jau dabar gali būti pripažįstami šeima, kad galiojančios Konstitucijos nuostatos to jiems nedraudžia. Tačiau nepaaiškina, kokios kliūtys jiems trukdo tai padaryti. Tikėtina, kad išvadų autoriai sąmoningai vengia nurodyti priežastį, nors ji akivaizdi – minėtų asmenų šeimos teisiniams santykiams konstatuoti nėra juridinio fakto, nes sugyventiniai nenori ir patys vengia viešai deklaruoti savo ketinimus kurti šeimą. Jie nelaikomi šeima vien todėl, kad nėra laisvai išreiškę savo valios kurti šeimos teisinius santykius, kitaip tariant, nėra aiškiai išreikšto minėtų sugyventinių susitarimo tokius santykius sukurti. O tarpusavio atsakomybę, supratimas, emocinis prierašumas, kaip šeimą apibūdinantys požymiai, neatskleidžia nuo kurio momento ir kas deklaruoja, kad prisiimtos ir tam tikros teisės bei pareigos, kad tokį darinį jau būtų galima vadinti šeima.

Taigi vien paminėtų elementų nepakanka šeimos teisiniams santykiams atsirasti, nes, kaip minėta, tai nėra juridiniai faktai. Šiuo metu vienintelis šeimos kūrimo juridiniais faktais yra „įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius“.

Negalima versti kurti šeimą prieš asmens valią

Pažymėtina, kad šių santykių atsiradimo pagrindų negali būti laikomos gyvenimo aplinkybės ar konkliudentiniai veiksmai, kurių pagrindu asmenys galėtų būti laikomi susijusiais šeimos teisiniais santykiais be abiejų aiškiai išreikštos valios arba net vienam iš jų prieštaraujant. Tokia nuostata prieštarautų demokratijos principams ir pamatinėms žmogaus teisėms bei laisvėms.

Europos departamentas nepagrįstai teigia, kad Projektu iš tikrųjų siekiama ne pabrėžti išskirtinę santuokos pagrindų sudarytos šeimos vertę, bet įtvirtinti vienintelę

Konstitucijos ginamą šeimos formą.

Pažymėtina, kad šeimą Konstitucija saugo tokią, kokia kyla iš santuokos - laisvo vyro ir moters sutarimo. Apie kitas šeimos formas Konstitucijoje nekalbama, t. y. vien dėl to, kad Konstitucija nedraudžia egzistuoti ir kitoms šeimos formoms, apie kurias joje nekalbama, tiems asmenims, kurie turi teisę tuoktis, tačiau nusprendė šia teise nepasinaudoti, negali būti suteikta tokia pat (lygiavertė) apsauga, kokia numatyta Konstitucijoje iš santuokos kylančiai šeimai.

Konstitucijos pataisa trukdytų įteisinti vienalytes santuokas.

Esminę valstybės institucijų, tiksliau grupės politikams atstovaujančių tarnautojų, neigiamą nuostatą įstatymo dėl Konstitucijos 38 str. papildymo projektui atskleidžia Europos departamento šeimos modelio ateities projekcija. Departamentas savo išvadose pažymi, kad „ypatingas dėmesys į tokių klausimų reglamentavimo ateities perspektyvas turėtų būti keliamas po 2013 m. gruodžio 12 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimo byloje C267/12.“

Toliau jis komentuoja Direktyvą 2000/78², kurią išaiškino ES Teisingumo Teismas, neva direktyvos taikymo srityje registruotą partnerystę sudarę tos pačios lyties asmenys negali būti diskriminuojami lyginant su santuoką sudariusiais asmenimis, ypač kai valstybė nepripažįsta vienos lyties asmenų santuokų. O diskriminavimu būtų laikoma kolektyvinės sutarties nuostata, pagal kurią darbuotojui, sudariusiam registruotą partnerystę su tos pačios lyties asmeniu, nebūtų suteikta teisė į lengvatas, kaip antai specialios atostogos ir darbo užmokesčio priemonė, kurios suteikiamos darbuotojams santuokos sudarymo atvejais ir kt.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisės aktų projektus rengia Seimo nariai. Konstitucijoje yra įtvirtintas Seimo nario laisvo mandato principas, todėl svarstant ir priimant teisės aktų projektus Seimo narys veikia laisvai, išskyrus atvejus, kai reikia patvirtinti objektyvaus pobūdžio faktą.

Nepaisant to, Europos departamentas savo išvadose neatmeta „galimybės, jog ateityje valstybės narės bus įpareigosios pripažinti ne tik iš partnerystės instituto, bet ir iš tos pačios lyties asmenų santuokos kylančias teises pasekmes“. Tuo įstatymų leidėjui nedviprasmiškai leidžiama suprasti, kad šeimos santykių klausimu tauta nėra suverenas, kad Seimo nariai ateityje gali būti įpareigoti pripažinti tai, ko nepripažįsta Lietuvos visuomenė ir ko neleidžia Konstitucija.

Taigi esminė priežastis, dėl kurios yra vilkinamas šio įstatymo projekto svarstymas ir jam nepritaria valstybės institucijos, yra ta, jog tokiomis išvadomis realizuojama atskirų politikų ir lobistinių grupių valia, nesutampanti su visuomenės ir tautos valia („Vilmorus“ duomenimis, tam nepritaria 72,9 proc. Lietuvos gyventojų).³ Todėl vertinant mokslininkų ir visuomenės daugumai atstovaujančių nevyriausybinių organizacijų teisinius argumentus, būtina pritarti siūlymams papildyti Konstitucijos 38 straips-

nį nuostatomis „Šeima sukuriama sudarius santuoką“ ir „Šeima taip pat kyla iš motinystės ir tėvystės“.

Lietuvos gėjų lygos atstovai: įstatymo projektas diskriminuoja

Lietuvos gėjų lygos atstovas Tomas Vytautas Raskevičius sakė, kad siūlomos Konstitucijos pataisos būtų diskriminacinės. Jis sveikino siekį stiprinti šeimos institutą Lietuvoje. Tačiau atkreipė dėmesį į tai, kad šiuo metu Lietuvos įstatymai nesuteikia galimybės tos pačios lyties asmenims įteisinti savo šeimos santykius, nes Lietuvoje neegzistuoja neregistruotos partnerystės institutas tos pačios lyties šeimoms. Jo įsitikinimu, toks reguliavimas, kai šeimos santykiai kildinami išimtinai iš santuokos vienareikšmiškai diskriminuoja tos pačios lyties šeimas, gyvenančias Lietuvoje.

LINVO koalicijos atstovas: gėjams nereikia šeimos, jiems reikia santuokos

Lietuvos intelektualų ir nevyriausybinių organizacijų (LINVO) koalicijos atstovas, teisės filosofijos profesorius Saulius Arlauskas replikavo, kad LGL atstovai tikrovėje siekia ne įgyti teisę kurti šeimas, o teisę į santuoką, kuri yra išimtinai vyro ir moters institutas šeimos teisiniams santykiams kurti ir kurio paskirtis yra prokeracinė, t.y. tam, kad būtų pratęsta žmonių giminė, gimtų vaikai ir tauta galėtų vystytis. Jis pažymėjo, kad 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarime Konstitucinis Teismas nedviprasmiškai pasisakė dėl vyro ir moters bendro gyvenimo formų, kad iš esmės pagal Konstitucinio Teismo doktriną tos pačios lyties asmenų šeima yra negalima.

Lietuvos žmogaus teisių centras: reikia priemonių, kurios padėtų šeimoms, skatintų susilaukti vaikų

Lietuvos žmogaus teisių centro direktorė Birutė Sabatauskaitė siūlė valdžios institucijoms imtis priemonių, kurios iš esmės gerintų šeimų situaciją, skatintų susilaukti vaikų, kurti palankią aplinką padedant derinti darbą ir šeimą. Ji ragino Seimą skirti daugiau dėmesio palankiai šeimos aplinkai kurti, socialinėms garantijoms, galimybėms derinti darbą ir šeimą. Jos nuomone, tai paskatintų gimstamumo didėjimą Lietuvoje.

SADM: diskriminacija be sąryšio

Vyriausybei atstovavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viceministras Algirdas Šešelgis ir šios ministerijos teisės skyriaus vedėja Rita Visockienė.

R. Visockienė teigė, jog siūloma Konstitucijos pataisa yra diskriminacinė. Anot jos, gyvenimas kinta, žmonės tampa tolerantiškesni vienas kitam, tačiau esama ir daug susipriešinimo. Kitokias nei santuokinė šeimas gina ne tik Konstitucijos 38 straipsnis, bet ir kitos konstitucinės nuostatos, todėl, anot jos, siūlymai yra nepagrįsti ir nebūtinai. Vyriausybė patvirtino ministerijos parengtą išvadą, kurioje teigiama, kad įtvirtinus tik du pagrindus, kuriems esant asmenų junginys būtų pripažįstamas ir saugomas valstybės kaip šeima, kartu gyvenantys santuokos neužregistravę asmenys gali patirti diskriminaciją.

2 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos Direktyva 2000/78/EB nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus.

3 Tyrimas atliktas 2014 m. spalio 14 - 23 dienomis. Apklausa atliko Visuomenės nuomonės tyrimų centras „Vilmorus“)

Posėdžio dalyviai replikavo misterijos astovei:

Nesuprantama, kaip galima diskriminuoti tai, ko nėra. Vien dėl to, kad Konstitucija nedraudžia egzistuoti ir kitoms šeimos formoms, apie kurias joje nekalbama, tiems asmenims, kurie turi teisę tuoktis, tačiau nusprendė šia teise nepasinaudoti, negali būti suteikta lygiavertė apsauga, kokia numatyta Konstitucijoje iš santuokos kylančiai šeimai.

Kita vertus, **kartu gyvenantys santuokos neužregistruojami asmenys negali būti laikomi šeimos nariais, kol jie to patys nepageidauja.** Valstybė negali vienašališkai jų įpareigoti prieš šių asmenų valią ar net vienam iš jų prieštaraujant. Tai prieštarautų demokratijos principams ir pamatinėms žmogaus teisėms bei laisvėms.

R. Visockienė teigė, kad Konstitucijos pataisos prieštarautų Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) praktikai. Tačiau seimo narė Vilija Aleknaitė-Abramikienė taikliai pastebėjo, kad šeimos santykių teisė yra kiekvienos valstybės diskrecija. EŽTT nagrinėja nacionalinių teisės aktų atitiktį tarptautinėms žmogaus teisių normoms. **Kol nepriimtas partnerystės įstatymas, jo negali apskųsti šiam teismui, o EŽTT neturi pagrindo jį nagrinėti.** Šiuo atveju kalbama apie Konstitucijos 38 str. pataisą, tad EŽTT teismų praktika jokios įtakos neturi.

R. Visockienė priminė, kad Konstitucijos pataisos Seime buvo inicijuotos po to, kai Konstitucinis Teismas paskelbė, jog „konstitucinė šeimos samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto“. Konstitucinis Teismas išaiškines, kad santuoka paremtas modelis turi išskirtinę reikšmę visuomenės gyvenime, tačiau turi būti „saugomos ir ginamos kitokios nei santuokos pagrindu sudarytos šeimos“, įskaitant santuokos nesudariusių vyro ir moters bendrą gyvenimą, kuris grindžiamas „pastoviais emocinio prieraišumo, tarpusavio supratimo, atsakomybės, pagarbos, bendro vaikų auklėjimo ir panašiais ryšiais“.

Paklausus, kodėl valstybė neturėtų teikti prioritetinės reikšmės santuokai, jeigu pagal Konstitucinio Teismo išaiškinimą ji turi išskirtinę vertę visuomenės gyvenime, nes užtikrina Tautos ir valstybės gyvybingumą bei istorinį išlikimą, R. Visockienė ėmė cituoti Konstitucijos straipsnius, kurie neturi jokio ryšio su pateiktu klausimu. Jai į pagalbą suskubęs viceministras pasiūlė klausimus pateikti raštu ir į juos bus atskaita įstatymo nustatyta tvarka.

Pozicijos inf.

PRAGIEDRULIAI ŠEIMAI

Metams baigiantis Seimo parlamentinės grupės „Už šeimą“ atstovas Jonas Dagys tarėsi su nevyriausybininkais dėl naujojo Lietuvos Respublikos Šeimos stiprinimo įstatymo projekto. Šį projektą inicijavo ir rengė Seimo parlamentinės grupės „Už šeimą“ nariai, dalyvaujant VDU Santuokos ir šeimos studijų centro ir viešosios įstaigos „Šeimos institutas“ atstovams.

Tokiam žingsniui paskatino šeimų ir nevyriausybinių

organizacijų raginimai valdžiai iš esmės gerinti šeimų padėtį, skatinti šeimas susilaukti vaikų, kurti šeimoms palankią aplinką. Mokslininkų tyrimai rodo, kad šeimos politika Lietuvoje nenuosekli, nepastovi, neilgalaiškė ir nekoordinuota. Projekto aiškinamajame rašte pabrėžiama kritinė Lietuvos demografinė šalies situacija, atsižvelgta į Svarstymų grupės ataskaitos Europos Vadovų Tarybai dėl „ES 2030“ ateities¹ įžvalgas, kuriose nurodoma, jog „siekiant atsverti šias (visuomenės senėjimo ir vidaus darbo jėgos mažėjimo) neigiamas tendencijas, būtina imtis neatidėliotinių veiksmų. Pirmiausia turėtų būti įgyvendinama šeimai palanki politika, kuria siekiama stabilizuoti ar padidinti gimstamumo lygį.“

Nykstanti visuomenė

Lietuvos gyventojų skaičius mažėja nuo 1992 m. Minėtų metų pradžioje Lietuvoje gyveno 3706,3 tūkst. žmonių, 2015 m. 12 mėn. pradžioje – tik 2890,7 tūkst., t. y. per 24 metus Lietuvos gyventojų sumažėjo gerokai daugiau nei puse milijono – 815 tūkstančių, arba daugiau nei penktadaliu (22 %). Žinoma, Lietuvos gyventojų skaičius mažėja ir dėl emigracijos (tai sudaro apie 2/3 mažėjimo) bei neigiamos natūralios gyventojų kaitos (skirtumo tarp gimusiųjų ir mirusiųjų skaičiaus).

Šalies demografai pastebi^[2], kad jau keletą metų gimstamumo lygis stabilus, tačiau pernelyg žemas, kad būtų užtikrinta kartų kaita; gyventojų skaičiaus mažėjimo rodikliai (apimtyis ir tempai) gerėja, bet tebėra labai dideli; gyventojų amžiaus struktūra nuosekliai senėja ir tai lemia labai mažas gimstamumas bei intensyvi emigracija, kurios didžiąją dalį sudaro jaunimas.

Lietuvos statistikos departamentas prognozuoja, kad 2050 m. žmonės virš 65 metų, palyginus su bendru gyventojų skaičiumi, sudarys 28,4 proc., taigi beveik trečdalį Lietuvos visuomenės. 2014 m. šis dydis buvo 18,4 proc. Jei dabar vienam pensininkui tenka 3,6 darbingo žmogaus, tai 2050 m. prognozuojama tik 1,5. Dėl šios tendencijos susidarys nepakeliamas spaudimas pensijų, sveikatos apsaugos bei socialinės gerovės sistemoms, o ekonomikos augimas ir mokesčių sistema patirs neigiamą poveikį.

Santuoka geriau nei khabitacija

Mokslininkai pastebi^[3], kad dėl visuomenėje vykstančių kokybinių ir kiekybinių pokyčių mažėja santuokos pagrindu sudaromų šeimų, daugėja kohabituojančių ir išsiskyrusių asmenų. Todėl valstybei tenka didinti išlaidas socialinėms programoms ir prisiimti daugiau įsipareigojimų, kuriuos iki tol tradiciškai atliko šeima. Kohabitacija - tai vienas iš pagrindinių veiksnių, mažinančių vaikų gimsta-

1 *Svarstymų grupės ataskaita Europos Vadovų Tarybai dėl „ES 2030“ ateities „PROJEKTAS „EUROPA 2030“. Iššūkiai ir galimybės“*, 2010 m. gegužės mėn.

2 *Demografija visiems*, 2014 m. Nr. 1

3 *Obelenienė, Birutė. Santuokos ir šeimos vienovės vaidmuo šeimos tvarumui, asmenų ir valstybės gerovei // LOGOS. Vilnius: Visuomeninė organizacija „LOGOS“. ISSN 0868-7692. 66 (2011), p. 108-121.*

mumą ir santuokų skaičių. Kohabituojančios poros žymiai mažiau nori susilaukti vaikų. Didėjant kohabitacijai daugėja ir ištuokų: kohabitacija skyrybų tikimybę didina 35 procentais. Mažėjant santuokų, didėjant kohabitaciją, kurios savo ruožtu gausina skyrybų skaičių, mažėja vaikų gimstamumas, o tai veda prie ekonominio valstybės nuosmūgio.

Pastarojo dešimtmečio tyrimai rodo, jog gyvenimas santuokoje, lyginant su kartu gyvenančiomis nesusituokusiomis poromis ar išsiskyrusiais žmonėmis, yra naudingesnis ir vaikams, ir suaugusiems. Lyginant asmenų gyvenančių santuokoje, ir kohabitacijoje arba išsiskyrusių suaugusių asmenų sveikatos būklę (fizinės, psichinės sveikatos ir gyvenimo trukmės požiūriu), šeimos pajamas, smurto atvejus, galima teigti, jog santuokoje gyvenančių asmenų padėtis geresnė. Jie patiria mažiau smurto, yra labiau patenkinti tarpusavio ryšiais, nei kohabituojantys ar išsiskyrę asmenys. Šias išvadas, kurios parengtos metaanalizių pagrindu, padarė VDU Santuokos ir šeimos studijų centro tyrėjai.

Savaime suprantama, jog santuoka neatsiejama nuo vidinio gėrio, ypač atsakomybės ir įsipareigojimo, kurią sukuria patys sutuoktiniai. Vien formalus santuokos, kaip šeimos teisinių ryšių, sudarymas, nėra pajėgus užtikrinti visapusiškos gerovės vaikams, nes lemiamą įtaką turi geri emociniai ryšiai tarp sutuoktinių, tėvų ir vaikų. Tačiau, kaip teigia mokslininkai, apibendrinę 30 Europos šalių tyrimus, susituokę asmenys žymiai daugiau investuoja į tarpusavio santykius, jie yra labiau patenkinti santykiais ir daug dažniau laiko save „laimingais“, negu gyvenantys kohabitacijoje arba išsiskyrę asmenys. Netgi Norvegijoje ir Švedijoje, kur kohabitacija įsitvirtino anksčiausiai ir labiausiai paplito Europoje, tarp kohabituojančių asmenų esama žymiai mažiau teigiančių, jog yra patenkinti savo ryšiais su partneriu, ir esama žymiai daugiau ketinančių tuos santykius nutraukti.

Viltys sustiprinti šeimą

Įstatymo projekto rengėjai siekia įtvirtinti teisinių nuostatų sistemą, kuri sudarytų sąlygas, padėtų kurti, išsaugoti bei stiprinti šeimą, kaip palankiausių aplinką vaikui augti ir vystytis. Projektu siekiama įtvirtinti šeimos stiprinimo įgyvendinimo principus, bendrąsias šeimos stiprinimo nuostatas, šeimos stiprinimo kryptis ir šeimos stiprinimo organizavimą ir valdymą, užtikrinti šeimos politikos nuoseklumą ir ilgalaikiškumą bei veiksmų tęstinumą ir koordinavimą kuriant šeimai palankią aplinką. Projekto rengėjai kviečia kuo daugiau kalbėti apie tai, kas svarbu jaunimui, šeimoms, vienišiemis tėvams, su kuriais bendraujame savo aplinkoje. Kviečia svarstyti ir siūlyti savo pastabas naujam įstatymui. Jie mano, kad kuo daugiau bus diskusijų šiuo metu, tuo mažiau jų kils svarstant įstatymo projektą Seime.

Įstatymo projekto autoriai tikisi, kad Kovo 11-osios proga Seime bus priimtas sprendimas šį įstatymo projek-

tą įtraukti Seimo pavasario sesiją. Gegužės 15-ąją, minint Tarptautinę šeimos dieną, ketinama rengti šeimų eiseną Gedimino prospektu. Visi bus kviečiami palaikyti šeimos stiprinimo idėją. Viliamasi, kad birželio 1-ąją, minint Tarptautinę vaikų gynimo dieną, Seimo nariai patvirtins šį įstatymo projektą.

„Pozicijos“ inf.

KONFERENCIJA „ŠEIMA IR VALSTYBĖ“

Lapkričio 30 d. Seimo rūmuose parlamentinės grupės „Už šeimą“ narys A. Dumbrava, Seimo frakcija „Tvarka ir teisingumas“, Europos Parlamento narys R. Paksas ir VDU Santuokos ir šeimos studijų centras surengė konferenciją „Šeima ir valstybė“.

Joje aptarti iššūkiai, su kuriais susiduria šeima, šeimos samprata šiuolaikinėje visuomenėje ir priemonės, galinčios stiprinti šeimos instituciją, ginti jos interesus.

Konferencijoje dalyvavo Lietuvos Katalikų Bažnyčios vyskupas augziliaras Arūnas Poniškaitis, Lietuvos stačiatikių Bažnyčios kancleris kunigas Vitalijus Mockus, Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios vyskupas Mindaugas Sabutis.

Pranešimus skaitė Europos Parlamento narys, Prezidentas Rolandas Paksas, Vytauto Didžiojo universiteto Santuokos ir šeimos studijų centro vadovas, kunigas profesorius dr. Andrius Narbekovas ir profesorė dr. Birutė Obelenienė, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, dr. Zigmas Vaišvila, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto viešosios teisės katedros docentas, dr. Vaidotas Vaičaitis, K. Simonavičiaus universiteto teisės fakulteto profesorius dr. Saulius Arlauskas, VŠĮ Pagalbos paaugliams iniciatyva direktorius, atestuotas globėjų tėvų mokymo konsultavimo programos mokytojas, LEU dėstytojas Zigmas Giedrimas, politologas Vytautas Sinica, VŠĮ „Šeimos institutas“ direktorė Jolanta Ramonienė, Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos atstovė, docentė dr. Ramunė Jurkuvienė. Konferencija priėmė rezoliuciją:

K O N F E R E N C I J O S Šeima ir valstybė REZOLIUCIJA

2015 lapkričio 30 d.

Lietuvos Respublikos Seimo I rūmai, Konstitucijos salė

Konferencijos organizatoriai ir dalyviai,

Pažymi, kad šiuo metu Europoje ir pasaulyje tradicinė šeima pateko į dramatišką dviejų pasaulėžiūrų kovą. Tai patvirtina įvykiai Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur 60 žymių teisininkų paragino nevykdyti JAV Konstitucijai prieštaraujančio Aukščiausiojo Teismo sprendimo pripažinti vienos lyties santuokas arba įvykiai Italijoje, kai šalies

Valstybės taryba paskelbė, jog praktika pripažinti Italijoje gėjų santuokas, sudarytas kitose valstybėse, privalo būti nutraukta ir kad tokios santuokos Italijoje negalioja.

Pritaria JAV teisininkų argumentacijai, kad įteisinus vienos lyties santuokas, iš visuomenės atimama teisė “išlaikyti vienintelį normatyvų ir ypatingai skatintiną žmoniškųjų santykių modelį, kurį kiekviena visuomenė privalo palaikyti savo pačios išlikimo vardan. Nepaprastą šio argumento svarbą sustiprina tvirti įrodymai, pagrindžiantys tai, ką sako sveikas protas: kad vaikams geriausiai sekasi tuomet, kai juos augina susituokę mama ir tėtis, abu prisiimančys atsakomybę už jų atėjimą į pasaulį, besirūpinantys jais bei tėviškai ir motiniškai auklėjantys savo vaikus”.

Atkreipia dėmesį į tai, jog šeimos, kildinamos iš vienos lyties asmenų santuokos propagotojai, nesiskaito su gamtoje ir žmogaus prigimtyje užprogramuota natūralia tvarka.

Konstatuoja, kad naujų šeimos modelių rėmėjai, spekuliuodami žmogaus laisvo pasirinkimo galia, skleidžia tikėjamą utopiją, kad žmonių galioje yra galimybė gyventi kitaip, nei užprogramuota jų prigimtyje.

Remdamiesi Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Tarybos rezoliucija „Šeimos apsauga“, paskelbta 2015 m. liepos 1 d. 29 sesijoje, Ženevoje, ir LR Konstitucija, pažymi, kad vyro ir moters sukurta šeima yra Lietuvos valstybės pamatas. Tokioje šeimoje užtikrinami fundamentalūs gėriai:

Gėris vaikams. Jokia kita struktūra arba institucija nepajėgi geriau patenkinti vaikų poreikius. Vaikai, ugdomi šeimose, mokosi mylėti ir būti atsakingi. Gėris tėvams. Tyrimais pagrįsta, jog vyro ir moters sukurtos šeimos pasižymi geresne sveikata, yra laimingesnės ir ilgiau gyvena. Tokioje šeimose yra mažesnis naujagimių mirtingumas.

Gėris valstybei. Nustatyta, jog vyro ir moters sukurta šeima yra gyvybiškai svarbi, kovojant su skurdu ir kuriant gerbūvį. Konstatuoja, kad Lietuvos visuomenei skleidžiama šeimos samprata, pabrėžianti, jog šeima egzistuoja jos narių malonumui, o ne vaikų gimdymui ir auklėjimui užtikrinti. Tokia sklaida vykdoma per valstybinio švietimo sistemą ir viešosios erdvės priemonėmis, tuo pačiu metu ribojant priešingą informaciją, kuria ginamas prigimtinės vyro ir moters šeimos išskirtinis statusas. Hedonistinė šeimos paskirties samprata sudaro prielaidas vienalyčių, poligaminių, incestinių ir kitokių darinių, pretenduojančių į šeimos statusą, sudarymui.

Pareiškia, kad siekiant apsaugoti šeimą, Lietuvos valstybė privalo pati aktyviai skleisti informaciją apie šeimos svarbą valstybei bei riboti valstybės pagrindą (šeimą) neigiančią ar jos reikšmę iškreipiančią informaciją. Valstybė neturi likti abejinga šeimos apsaugai ir privalo užimti reikalingą savo išlikimui ir demografinės krizės sprendimui poziciją.

Atkreipia dėmesį, kad jaunimą būtina rengti šeimai, sutelkiant dėmesį į gyvybiškai svarbius šeimos ir valstybės sąsajas, sveiko gyvenimo būdo ir pasaulėžiūros propagavimą per programas, kurių tikslas gebėti apginti tikrąsias krikščioniškas vertybes nuo mūsų kultūrai ir pasaulėžiūrai svetimų bei Lietuvos valstybingumui pavojingų pseudolaisvių. Institucijų veiklą, kuri atmeta šeimos, kaip Lietuvos valstybės pagrindo, vertybes, vertinti kaip grėsmę Lietuvos valstybės išlikimui.

Ragina Lietuvos politikus, sprendžiant šeimos konstitucinės apsaugos klausimus, vadovautis žmogaus protu diktuojamais žmogaus prigimties principais, ginamais ne tik krikščionybėje, bet ir kitose istorinių gyvybingumą įrodžiusiose religijose. Kviečia šios konferencijos organizatorius, pranešėjus ir dalyvius burtis į neformalią Lietuvos valstybės šeimos apsaugos bendruomenę, kuri drauge su kitomis Lietuvos organizacijomis, veikiančiomis Lietuvos valstybingumo ir Konstitucinės šeimos apsaugos srityse, susirinktų į platų Lietuvos valstybės šeimos apsaugos simpoziumą, kuriame suformuotų šiandienos realijas atitinkančią šeimos apsaugos strategiją bei įpareigotų Lietuvos Vyriausybę įgyvendinti konkrečias ir būtinas Lietuvos valstybės pagrindui - šeimai - apsaugoti priemones.

Konferencijos organizatoriai:

LR Seimo narys, parlamentinės grupės „Už šeimą“ narys Algimantas Dumbrava, LRS frakcija „Tvarka ir teisingumas“, Europos Parlamento narys, Prezidentas Rolandas Paksas, Vytauto Didžiojo Universiteto Santuokos ir šeimos studijų centras.

Redakcijos adresas: Laisvės pr.60, LT-05120 Vilnius
Valstybės institucijose platinamas elektroniniu paštu. Atspausdintas tiražas - 500 egz.
Prenumerata priimama tel.: +370 5 2429051. Prenumeratos kaina metams - 4 EUR. Prenumerata žmogaus teisių organizacijoms nemokama.
Leidžiamas įgyvendinant visuomenės teisinio švietimo programą
Leidžia Lietuvos žmogaus teisių asociacija